

Hospodársky vývoj Slovenska v roku 2004¹

(Štúdiá bola vypracovaná na požiadanie Európskej hospodárskej komisie OSN)

Ivan OKÁLI – Karol FRANK – Herta GABRIELOVÁ –

Ludmila KORMANOVÁ – Karol MORVAY – Richard OUTFATA*

Economic Development of Slovakia in 2003 (Study Prepared on Behalf of the United Nations Economic Commission for Europe)

Abstract

The main features of economic development of the Slovak Republic in the year 2004 are the following: the first one, strengthening of already in the previous years quite respectable growth dynamics; and the second one, maintaining macro-economic stability above its average level being achieved in the whole period of the Slovak economy transformation. Positive features that are reflected not only in the values of macro-economic development indicators, but also in the improving results of corporations' business activities, are not sufficiently projected into a social situation of population. In the year 2005, we can expect certain slow-down in economic growth rate, together with demand moving into an area of population demand and with preserving of quite strong investment demand.

Keywords: *economic growth, economic policy*

JEL Classification: E60, H50, O10

1. Celkový pohľad na hospodársky vývoj v roku 2004

Zahraničnopolitické postavenie si Slovensko posilnilo získaním plnoprávneho členstva v NATO (apríl 2004) a v EÚ (máj 2004). Jeho vnútropolitická stabilita spojená s dostatočne silnou pozíciou stredopravej vlády sa prejavila najmä

* Ing. Ivan OKÁLI, DrSc. – Ing. Karol FRANK – Ing. Herta GABRIELOVÁ, CSc. – Ing. Ludmila KORMANOVÁ – Ing. Karol MORVAY, PhD. – doc. Ing. Richard OUTFATA, CSc., Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, Šancová 56, 811 05 Bratislava 1; e-mail: ivan.okali@savba.sk; karol.frank@savba.sk; herta.gabriellova@savba.sk; ludmila.kormanova@savba.sk; karol.morvay@savba.sk; richard.outrata@savba.sk

¹ Analýza bola vypracovaná na podklade informácií Štatistického úradu SR, Národnej banky Slovenska, Ministerstva financií SR a Zbierky zákonov SR.

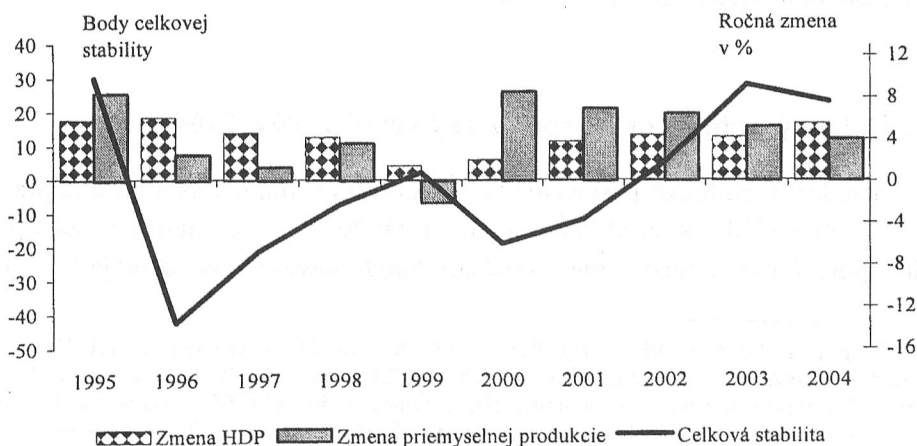
v negatívnom výsledku referenda o vypísaní predčasných parlamentných volieb. Vďaka nej mohla aj formálne menšinová vládna koalícia za podpory časti nezávislých poslancov pokračovať v plnení reformného vládneho programu. Schválená bola najmä reforma systému dôchodkového zabezpečenia a reforma zdravotníctva. Významné bolo vykonanie posledného veľkého kroku v deregulácii cien energií, palív a vody, ako aj pokračovanie reforiem v oblasti riadenia verejných financií.

Z reformných opatrení vykonaných v roku 2004 pôsobili na vývoj hospodárstva bezprostredne najmä cenové deregulácie svojím vplyvom na zmenšenie všetkých súčastí finálneho dopytu, a najmä dopytu obyvateľstva, rovnako ako na rast nákladov v oblasti ponuky. V opačnom smere, teda stimulatívne však už v roku 2004 pôsobila v predchádzajúcom roku schválená daňová reforma (znižujúca na základe zavedenia jednotnej daňovej sadzby daňové bremeno) spolu s reformami, ktoré výrazne posilnili pružnosť trhu práce. Práve spomenuté reformy spolu so zachovanou politickou stabilitou zvýšili príťažlivosť Slovenska ako oblasti vhodnej na prílev priamych zahraničných investícií (PZI). Prejavilo sa to vo zvýšení stupňa hodnotenia Slovenska ratingovými agentúrami až na úroveň investičného pásma, ktoré napríklad agentúra Standard and Poor udelila Českej republike už v roku 1999 a Maďarsku v roku 2002.

Hlavné črty hospodárskeho vývoja v Slovenskej republike v roku 2004 sú: po prvé, posilnenie už v predchádzajúcich rokoch dosť solídnej rastovej dynamiky a, po druhé, udržiavanie makroekonomickej stability nad jej priemernou úrovňou dosahovanou v celom období transformácie slovenskej ekonomiky. Pozícia roku 2004 v uvedených vývojových trendoch je znázornená v grafoch 1 a 2.

Graf 1

Vývoj výkonnosti a stability hospodárstva SR v rokoch 1997 – 2004¹

¹ Hodnoty celkovej stability v jednotlivých rokoch sú zistené z hodnôt jej čiastkových ukazovateľov (prvkov) a menovite z hodnôt medziročnej miery inflácie, pomeru salda verejných financií k HDP v %, pomeru čistého vývozu k HDP v % a rozdielu medzi prírastkom produktivity práce a prírastkom reálnych miezd v národnom hospodárstve v percentuálnych bodoch (p. b.). Hodnoty celkovej stability (S) v období t zisťujeme ako:

$$S_t = \left(\sum_1^n \left[(at - sat) : \left| \frac{\max a - \min a}{2} \right| \right] \cdot 100 \right) \cdot \frac{1}{n}$$

kde

S_t – celková stabilita v roku t ,

$[] \cdot 100$ – hodnota prvku čiastkovej stability porovnateľná s hodnotami iných prvkov v roku t v p. b.,

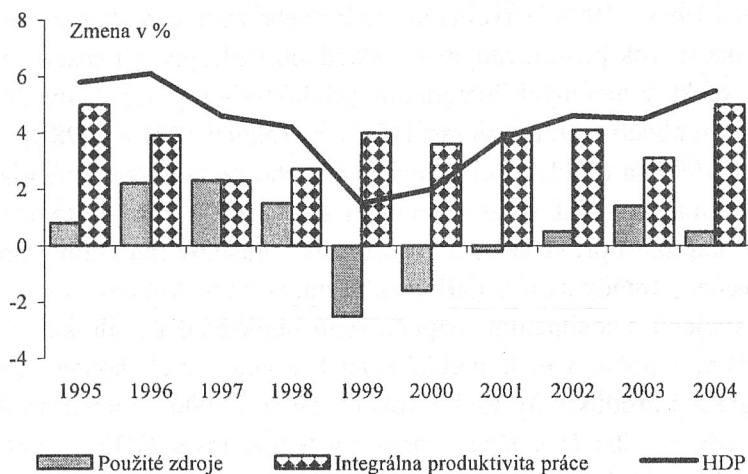
a – hodnota prvku čiastkovej stability v roku t ,

sa – stredná hodnota prvku čiastkovej stability v zisťovanom období,

$|\max a - \min a|$ – absolútna hodnota rozpätia medzi max. a min. hodnotou prvku č. s. v zisťovanom období.

Graf 2

Ročné zmeny HDP a jeho faktorov¹

¹ Zistené podľa produkčnej funkcie $Y = L^\alpha + K^{1-\alpha} + \Delta$, prevedenej do tempového tvaru $\Delta Y/Y = \alpha (\Delta L/L) + (1 - \alpha) (\Delta K/K) + \Delta A/A$,

kde

$\Delta L/L$ – tempo rastu pracujúcich (zamestnanosti) v národnom hospodárstve podľa štatistického výkazníctva,

$\Delta K/K$ – tempo rastu zostatkovej hodnoty investičného majetku v stálych cenách (pri použití vlastného výpočtu cenového indexu investícií),

$\Delta A/A$ – tempo rastu integrálnej produktivity práce,

α , resp. $1 - \alpha$ – podiely spotreby domácností, resp. tvorby hrubého fixného kapitálu zo súčtu oboch uvedených položiek.

Súvislosť medzi dobrými výsledkami hospodárskeho rastu dosiahnutými od roka 2001 s ich doterajšou kulmináciou v roku 2004 a viacročným posilňovaním makrostability je z pohľadu na graf 1 evidentná. Stabilné makroekonomické prostredie pôsobí ako významný faktor stimulovania aktivít zahraničných i domácich podnikateľov. Spredmetnenie ich výsledkov do akcelerujúceho rastu výkonnosti uľahčuje vykonávanie stabilizačnej politiky a zlepšovanie stavu makroekonomickej rovnováhy. Dosiahnutie priaznivých parametrov hospodárskeho rastu i makroekonomickej stability v roku 2004 vytvára dobré predpoklady na predĺženie pozitívneho vývoja hospodárstva SR do nasledujúcich rokov.

Graf 2 hovorí predovšetkým o tom, že v roku 2004 sa súbežne so zrýchlením tempa hospodárskeho rastu zlepšila aj jeho kvalita nazeraná z hľadiska faktorov pôsobiacich na tvorbu HDP. Vďaka zlepšenej kvalite rastu, ktorá sa prejavila v súčinnosti zväčšeného použitia zdrojov (práce i vecného kapitálu) so zrýchlením tempa rastu integrálnej produktivity práce z 3,1 % v roku 2003 na 5 % v roku 2004, zrýchliło sa tempo rastu HDP zo 4,5 % v roku 2003 na 5,5 % v roku 2004.

Graf 2 poukazuje na to, že počas uplynulého desaťročného obdobia sa trendy hospodárskeho rastu aj jeho kvalita viackrát a rôznym spôsobom menili.

V rokoch 1995 – 1998 je kvalita hospodárskeho rastu charakterizovaná masívnym a z roka na rok posilňovaným vynakladaním zdrojov pri sústavnom znižovaní ich efektov meraných integrálnou produktivitou práce. V uvedenej kombinácii vplyvu oboch faktorov sa rast HDP už v rokoch 1997 a 1998 spomaľoval.

Od roka 1999 sa trendy kvality hospodárskeho rastu výrazne menia. Ekonomia SR začína fungovať so znižujúcim sa objemom zdrojov (zamestnanosti aj vecného kapitálu) pri súčasnom zväčšovaní prírastkov integrálnej produktivity. Oba uvedené trendy sa rozvíjali v nadväznosti na reštrukturalizáciu podnikovej sféry spojenú s posilnením rozpočtového obmedzenia podnikov a so značným zväčšením počtu v nich prebiehajúcich konkurzných konaní. Zrýchlenie rastu integrálnej produktivity však v rokoch 1999 – 2000 kompenzovalo pokles nasadenia zdrojov iba čiastočne, a preto sa tempo rastu HDP v tomto období oproti predchádzajúcim rokom spomalilo.

Graf 2 zaznamenáva, že zväčšovanie použitých zdrojov rastu sa už od roka 2001 obnovilo pri súbežnom pomerne vysokom tempe rastu integrálnej produktivity. Takto, vo vzájomnej podpore oboch súhrnných faktorov rastu HDP, sa kvalita hospodárskeho rastu zlepšovala až na úroveň jeho parametrov dosiahnutých v roku 2004.

Pohľad na zmeny trendov v kvalite hospodárskeho rastu zistené v grafe 2 dopĺňajú informácie v tabuľke 1. Priebeh hospodárskeho rastu je v tabuľke 1 rozčlenený do období s jeho odlišnými charakteristikami, ktoré sa zhodujú s trvaním politických cyklov. Z toho vyplýva, že tempá a kvalita hospodárskeho rastu boli

ovplyvňované hospodárskou politikou jednotlivých vládnych garnitúr. Vzhľadom na nepretržitosť a zotrvačnosť ekonomických procesov sú však výsledky jednotlivých období v istej miere ovplyvnené aj vývojom v predchádzajúcej etape.

Tabuľka 1

Priemerná ročná zmena HDP a jeho faktorov

	1995 – 1998	1999 – 2002	2003 – 2004
Zmena HDP v % ¹	5.2	3.0	5.0
Z toho pripadá v bodoch na:			
zamestnanosť	1.1	-0.8	1.1
produktivitu práce ²	4.1	3.8	3.9
vecný kapitál	2.4	-1.6	0.8
produktivitu vecného kapitálu ³	2.8	4.6	4.2
použitie zdroje spolu	1.7	-0.9	1.0
integrálnu produktivitu práce ⁴	3.5	3.9	4.0

¹ V stálych cenách.

² Zmena HDP/1 pracovníka v %.

³ Zmena HDP/jednotku zostatkovej hodnoty investičného majetku v s. c. v %.

⁴ Spôsob výpočtu je uvedený v poznámke ku grafu 2.

Charakteristickou črtou rastu v politickom cykle rokov 1995 – 1998 je dosahovanie jeho pomerne vysokého tempa na základe masívneho nasadenia vecného kapitálu pri najnižších prírastkoch jeho produktivity za celé sledované desaťročie. Vo dvoch nasledujúcich politických cykloch (v rokoch 1999 – 2002 a v rokoch 2003 – 2004) vládne politiky, resp. nimi rámcované podnikateľské aktivity, pôsobia najmä na zrýchlenie tempa rastu kapitálovej a integrálnej produktivity práce.²

Charakteristiky hlavných stránok hospodárskeho vývoja Slovenska v roku 2004 sú v rámci ich vývojových trendov zachytené v tabuľke 2. Doplňuje ich znázornenie vybraných súvislostí v grafe 3.

Na základe údajov tabuľky 2 možno povedať, že vo výsledkoch vývoja slovenského hospodárstva dosiahnutých v roku 2004 prevažovali pozitívne tendencie. Rast produktivity práce v národnom hospodárstve svedčí o zvyšovaní jeho konkurenčnej schopnosti. Hodnoty časti indikátorov stability (miera jadrovej inflácie, saldo verejných financií, rozdiel medzi zmenou produktivity a zmenou reálnych miezd) charakterizujú postup pri riešení úloh nominálnej konvergencie, alebo (v prípade miery inflácie zvýšenej dereguláciou cien) vyjadrujú vytváranie predpokladov na ich plnenie v blízkej budúcnosti.

² Pri hodnotení hospodárskeho rastu v roku 2004 nemožno obísť, že percentuálny bod z prírastku HDP v stálych cenách (s. c.) tu tvoril štatistický rozdiel medzi vytvoreným a použitým HDP. Keď sa tempo rastu dosiahnuté v roku 2004 a tento bod skorigujú, tak sa prínos integrálnej produktivity rastu HDP za roky 2003 – 2004 zníži na úroveň dosiahnutú v rokoch 1995 – 1998. Efekt jednotky použitých zdrojov (pomer prínosu integrálnej produktivity k prínosu použitých zdrojov) zistený za roky 2003 – 2004 však ešte stále zostane vyšší (3,5 : 1,0) než integrálny efekt použitých zdrojov v rokoch 1995 – 1998 (3,5 : 1,7).

Tabuľka 2

Sociálno-ekonomický vývoj v rokoch 1995 – 2004

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
A. Vývoj výkonnosti hospodárstva										
Index HDP ¹ Predchádzajúci rok = 100	105.8	106.1	104.6	104.2	101.5	102.0	103.8	104.6	104.5	105.5
1989 = 100	89.2	94.7	99.0	103.2	104.7	106.8	110.9	116.0	121.2	127.9
Index produktivity práce 1989 = 100 ²	103.7	107.6	114.0	119.3	124.4	129.3	133.4	140.3	144.0	152.4
Rentabilita nákladov v nef. org. v %	4.2	2.8	2.5	0.4	1.4	2.7	4.5	4.5	6.0	7.0
B. Indikátory stability										
Miera inflácie v % ³	9.9	5.8	6.1	6.7	10.6	12.0	7.1	3.3	8.5	7.5
Z toho: miera jadrovej inflácie v %	.	.	.	6.1	6.0	5.7	4.3	2.1	2.6	2.6
φ úroková miera z úverov v % ⁴	13.3	13.3	18.4	19.4	16.9	11.8	9.3	9.1	7.6	7.9
Saldo verejných financií/HDP v % ⁵	.	-7.4	-6.2	-3.7	-7.0	-12.3	-6.0	-5.7	-3.7	-3.3
Ročný Δ produktivity ³ – ročný Δ reálnych miezd v n. h., v p. b.	2.6	-6.6	-0.7	3.0	7.4	8.8	2.2	-0.6	4.6	3.4
Čistý vývoz tovarov a služieb/HDP v % ¹	2.5	-8.6	-7.6	-10.7	-2.2	-0.3	-3.8	-3.8	2.6	1.7
C. Sociálny vývoj										
Medziročný index zamestnanosti ⁶	101.7	103.6	99.1	99.7	97.0	98.6	101.0	100.2	101.8	100.3
φ miera nezamestnanosti v % ⁶	13.1	11.3	11.8	12.5	16.2	18.6	19.2	18.5	17.4	18.1
Ročná zmena reálnych miezd v %	4.3	10.3	6.6	1.7	-3.1	-4.9	1.0	5.8	-2.0	2.5
Index reálnych miezd v n. h. 1989 = 100	78.2	86.3	92.0	93.6	91.0	86.9	87.8	92.8	91.3	93.6
Index reálnej spotreby domácnosti/obyv. 1989 = 100	82.4	89.0	94.0	99.5	102.1	101.1	106.4	112.3	111.4	115.4
Podiel sociálnych dávok zo spotreby domácností v %	24.4	23.6	23.3	22.8	23.3	22.5	21.3	21.2	21.6	20.2

¹ V stálych cenách. ² Podľa HDP v s. c. na 1 pracovníka. ³ Podľa spotrebiteľských cien. v priemere za rok. ⁴ Z úverov čerpaných z obchodných bánk v priemere za rok.⁵ Podľa WIIW Research Reports 314. marec 2005. ⁶ Podľa Výberového zisťovania pracovných síl v priemere za rok.

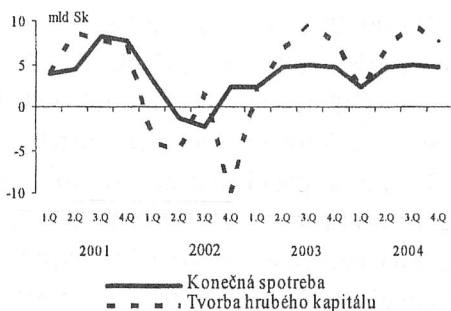
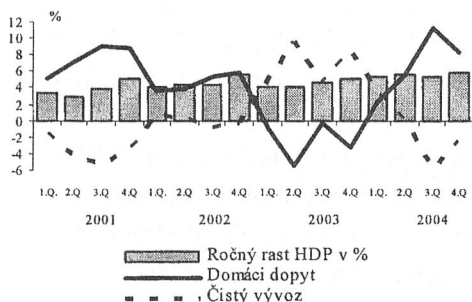
Aj z obmedzeného počtu ukazovateľov využitých na charakteristiku sociálneho vývoja SR je zrejmé, že jeho trendy pokračovali aj v roku 2004. Napriek istým pozitívnym posunom zaznamenaným v časti c) grafu 3 sa nedá povedať, že v situácii na trhu práce (vo vývoji zamestnanosti i miery nezamestnanosti) už v roku 2004 došlo k zásadnému a trvalému priaznivému obratu.

Reálna spotreba domácností/obyv. v roku 2004 už síce o 15 % prekročila predreformnú úroveň, jej index však značne zaostáva za hodnotou indexu HDP. Reálne mzdy ani v roku 2004 nedosiahli úroveň roka 1989. Značný rozdiel medzi hodnotami indexu reálnych miezd a hodnotami indexu spotreby domácností/obyv. je spôsobený rastom dôchodkov samozamestnávateľov, resp. rastom ich vplyvu na vývoj spotreby domácností. Údaje v poslednom riadku tabuľky 2 hovoria o pomerne rýchlom poklese relatívnej veľkosti sociálnych dôchodkov. Sociálne dôchodky pritom sústavne klesajú nielen v pomere k spotrebe domácností (za posledných 10 rokov takmer o pätinu), ale aj v pomere k použitému HDP (z 12,6 % v roku 1995 na 11,2 % v roku 2004).

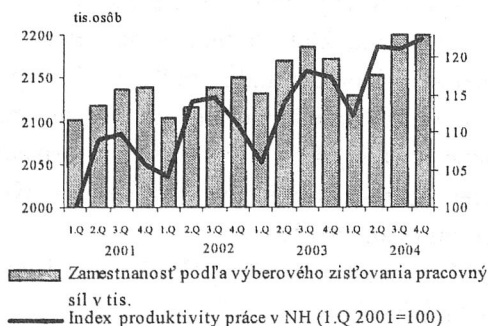
Graf 3

Vývoj makroekonomických veličín v rokoch 2001 – 2004

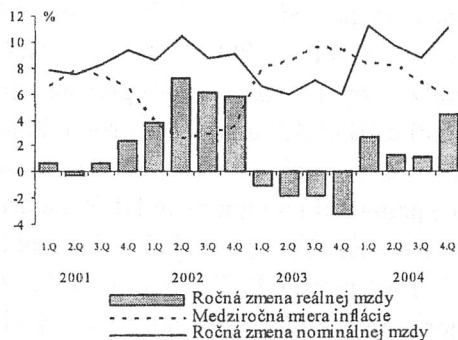
a) Podiel domáceho dopytu a čistého b) Spotreba a investície vývozu na tvorbe HDP v bodoch

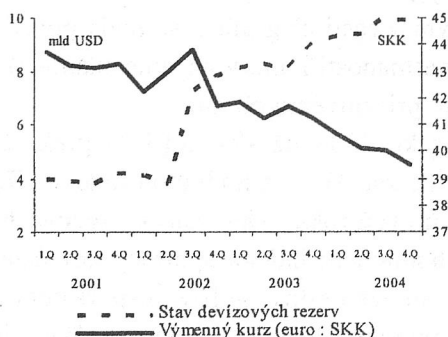
c) Zamestnanosť a produktivita práce

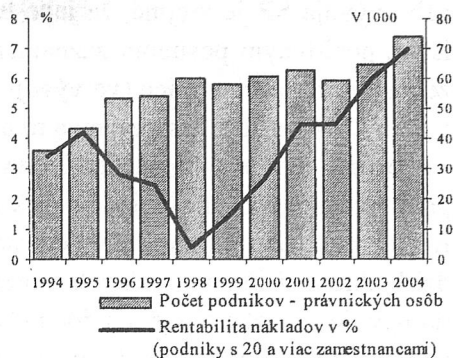
d) Ceny a mzdy

e) Devízové rezervy a kurz SKK

f) Počet podnikov a rentabilita

Časť a) grafu 3 poukazuje na to, že z hľadiska štruktúry dopytu sa v roku 2004 hybné sily hospodárskeho rastu zmenili.

V roku 2003 bol hospodársky rast založený výlučne na zväčšení čistého vývozu. K 4,5 % rastu HDP tu prispel čistý vývoz 6,6 p. b, kým domáci dopyt naň pôsobil -2,1 p. b. Na uvedenom raste čistého vývozu sa pritom priamo podieľal mimoriadne vysoký (22,5 % v s. c.) nárast objemu vývozu a nepriamo naň vplývalo obmedzenie domáceho dopytu vyvolané zrýchlením cenovej deregulácie.

V roku 2004 sa ekonomika SR vrátila do situácie, v ktorej sa rast HDP dosahuje vďaka, alebo predovšetkým vďaka rastu domáceho dopytu. Na 4,5 % prírastku HDP (zistenom bez štatistického rozdielu) sa v ňom podieľala zmena domáceho dopytu 5,3 a zmena čistého vývozu -0,8 bodu.

Pozitívne pôsobenie domáceho dopytu na vývoj HDP bolo v roku 2004 dôsledkom zväčšenia tak celkovej konečnej spotreby, ako aj tvorby hrubého kapitálu, teda oživenia investičných aktivít (pozri časť b) grafu 3). V rámci vývoja celkovej konečnej spotreby vzrástla spotreba domácností reálne o 3,5 % a spotreba verejnej správy o 1,2 %. Po poklese reálnej tvorby hrubého fixného kapitálu (THFK) v roku 2002 o 0,6 % a v roku 2003 o 1,5 % sa v roku 2004 zaznamenal jej rast o 2,5 %. Celkový objem tvorby hrubého kapitálu (v s. c.) však bol v roku 2004 o 13,1 % väčší než v roku 2003 najmä vďaka enormne veľkej zmene stavu zásob predstavujúcej až 2,2 percentuálne body z 5,5 % prírastku HDP dosiahnutého v roku 2004. Je veľmi pravdepodobné, že objem zmeny stavu zásob sa v roku 2005 podstatne zmenší, čo na jednej strane prispeje k spomaleniu tempa rastu HDP, na druhej, dokončováním investícií evidovaných v stave zásob, to prispeje k vyššiemu tempu rastu THFK.

Rast tvorby THFK bol aj v roku 2004 sprevádzaný jeho pokračujúcimi vnútornými zmenami charakterizovanými v tabuľke 3.

Tabuľka 3

Štruktúra tvorby hrubého fixného kapitálu v %¹

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
THFK spolu	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
z toho:									
stroje									
a dopr. zariadenia	49.9	51.1	53.0	54.7	55.6	54.1	57.7	59.3	61.2
budovy a stavby	46.3	42.8	41.6	40.2	38.3	40.0	35.2	33.7	32.0
iné	3.8	6.1	5.4	5.1	6.1	5.9	7.1	7.0	6.8

¹ Podľa údajov v bežných cenách. Do roku 1999 vr. vyjadrujú údaje tabuľky štruktúru hmotných investícií.

Podiel strojov a zariadení v tvorbe hrubého fixného kapitálu vzrastá sústavne počas celého zisťovaného obdobia. Zrýchlenie tohto trendu od roku 2002 korešponduje so zlepšovaním kvality hospodárskeho rastu znázornenej v grafe 2.

Časť c) grafu 3 poukazuje na to, ako bol hospodársky rast spojený s rastom produktivity práce i s vývojom zamestnanosti. Názorne poukazuje na to, že rozhodujúcim faktorom rastu HDP bol síce v období 2001 – 2004 rast produktivity práce, no istú pozitívnu rolu pritom hral aj mierny rast zamestnanosti.

Časti d) a e) grafu 3 znázorňujú niektoré súvislosti v procesoch, ktoré sa podieľajú na formovaní celkovej makroekonomickej stability. Vypovedajú o tom, že (najmä ak berieme do úvahy, že rast cien nemal povahu jadrovej inflácie – pozri časť venovanú vývoju cien) na udržaní priaznivého vývoja celkovej stability sa podieľali vnútorné i vonkajšie faktory.

Časť f) grafu 3 si v dlhšom časovom období 1994 – 2004 všíma situáciu v podnikoch. Z trendov vývoja oboch zisťovaných ukazovateľov (z počtu fungujúcich podnikov aj ich hospodárskych výsledkov) je zrejmé, že vývoj hlavných charakteristík makroekonomického vývoja bol počas celého transformačného obdobia na Slovensku v zásadnom súlade s procesmi prebiehajúcimi na úrovni podnikov. Rast rentability nefinančných organizácií bol v roku 2004 priaznivo ovplyvnený rastom dôchodkov poľnohospodárskych podnikov zo zdrojov Európskej únie. No aj pri zmenšení hospodárskeho výsledku, ktorý v roku 2004 dosiahli nefinančné organizácie, o celú zmenu hospodárskeho výsledku poľnohospodárskych podnikov v uvažovanom období (o 2,9 mld SR), rentabilita ich nákladov v roku 2004 by sa rovnala 6,9 %, pričom ich rentabilita dosiahnutá v roku 2003 sa rovnala 6,0 %.

V závere celkového hodnotenia výsledkov slovenského hospodárstva v roku 2004 treba zopakovať konštatovanie o dobrom plnení jeho úloh v oblasti stability a hospodárskeho rastu.

Graf 3 naznačuje, že sa to dosiahlo vďaka riešeniu viacerých problémov v rôznych oblastiach fungovania ekonomiky. Vo veľkej väčšine zistených vývojových trendov, ktoré sa podrobnejšie skúmajú v nasledujúcich častiach štúdie, prejavila sa dobrá pripravenosť Slovenska na vstup a fungovanie v Európskej únii.

2. Vývoj produkcie

Rast HDP sa v roku 2004 dosiahol pri podstatne rýchlejšom raste pridanej hodnoty (5,8 %) než hrubej produkcie (3,1 %) a medzispotreby (1,5 %). Podiel pridanej hodnoty na hrubej produkcii sa v dôsledku toho zvýšil z 37,8 % v roku 2003 na 38,7 % v roku 2004. Rast pridanej hodnoty prispel k rastu HDP 5,2 p. b. a vývoj ostatných zložiek HDP 0,3 p. b.

Z odvetvového hľadiska vyšší rast pridanej hodnoty ako v predchádzajúcom roku sa v roku 2004 dosiahol v priemysle (osobitne v spracovateľskom priemysle), v stavebníctve a v poľnohospodárstve. V sektore služieb pokračovalo spomalenie tempa rastu pridanej hodnoty obdobne ako v roku 2003.

K rastu HDP v roku 2004 najväčšími, a to 3,0 p. b., prispel priemysel; príspevok sektora služieb sa znížil až na 1,7 p. b., a to najmä v dôsledku poklesu pridanej hodnoty v sektore prevažne verejne poskytovaných služieb (o 11,8 %). Celkové vývojové tendencie charakterizuje tabuľka 4.

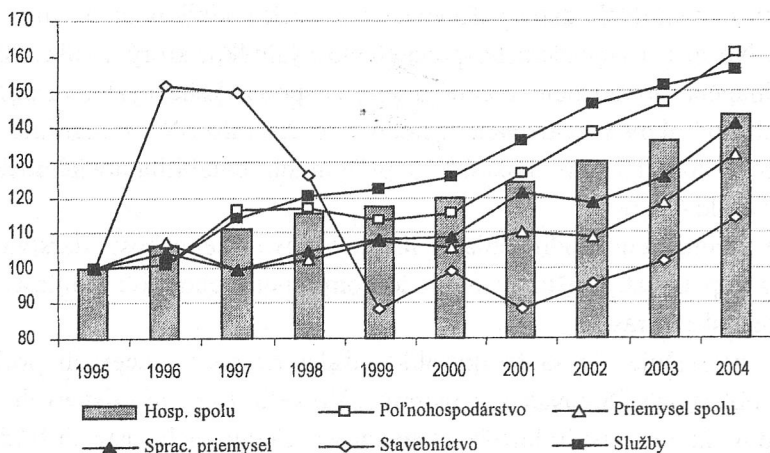
Tabuľka 4

Vývoj tvorby HDP v rokoch 2001 – 2004 (na báze s. c.)

	2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004
	medziročné zmeny v %				príspevok k rastu HDP v p. b.			
HDP	3.8	4.6	4.5	5.5	.	.	.	.
z toho:								
poľnohospodárstvo	9.6	9.5	5.8	9.7	0.4	0.4	0.3	0.4
priemysel spolu	3.8	-1.3	9.1	11.5	1.0	-0.3	2.3	3.0
sprac. priemysel	11.3	-2.0	6.1	11.9	2.6	-0.5	1.4	2.7
stavebníctvo	-11.0	8.4	6.8	11.8	-0.4	0.3	0.2	0.4
služby spolu	8.2	7.4	3.6	3.0	4.4	4.1	2.1	1.7

Graf 4

Vývoj pridanej hodnoty v základných odvetviach SR v % (1995 = 100, na báze s. c.)

Napriek niektorým medziročným výkyvom v reálnom raste pridanej hodnoty možno v posledných rokoch zaznamenať jej kontinuálny vývoj prakticky vo všetkých základných odvetviach národného hospodárstva. Celkový pohľad na rast pridanej hodnoty v jednotlivých odvetviach poskytuje graf 4.

Podiel jednotlivých odvetví na HDP v bežných cenách (b. c.) sa v priebehu rokov 1995 – 2004 výrazne zmenil: zvýšil sa podiel služieb (z 51 % na 59 %), a naopak, poklesol podiel poľnohospodárstva (zo 4 % na 3,6 %), priemyslu (z 30,3 % na 24,5 %), ako aj spracovateľského priemyslu (z 24,8 % na 19,4 %). Stavebníctvo prekonal v sledovanom období výrazné výkyvy a tie sa odrážajú aj na zmene jeho podielu na HDP – ten v roku 2004 dosiahol 5,2 %, čo je o 0,5 p. b. viac ako v roku 1995, ale o 1,6 p. b. menej ako v roku 1996, keď rast stavebníctva kulminoval.

Na celkovom raste podielu sektora služieb na HDP sa podieľali najmä odvetvia: nehnuteľnosti, prenájom a obchodné činnosti (rast podielu o 2,6 p. b.), obchod (o 1,5 p. b.), verejná správa, obrana a povinné sociálne zabezpečenie (o 2,1 p. b.) a finančné služby (o 1,1 p. b.). Nepriaznivo sa vyvíja odvetvie hotely a reštaurácie, ktorého podiel na HDP sa znížil z 1,4 % v roku 1995 na 0,9 % v roku 2004; reálne sa pridaná hodnota v tomto odvetví znížila v roku 2004 oproti roku 1995 takmer o 30 %. (Podrobnejšie pozri v grafe 5.)

V *spracovateľskom priemysle* pridaná hodnota v roku 2004 oproti roku 2003 vzrástla o 11,9 %, na čom sa podieľal jej rast vo výrobe výrobkov chémie, z ropy a gumy o 20 %, vo výrobe strojov, elektrických zariadení a dopravných prostriedkov o 17,1 %, vo výrobe kovov a kovových výrobkov o 15 % a v ostatných odvetviach spracovateľského priemyslu (bez výroby potravín) o 8,5 %. Pridaná hodnota výrazne poklesla vo výrobe potravín (o 25,7 %).

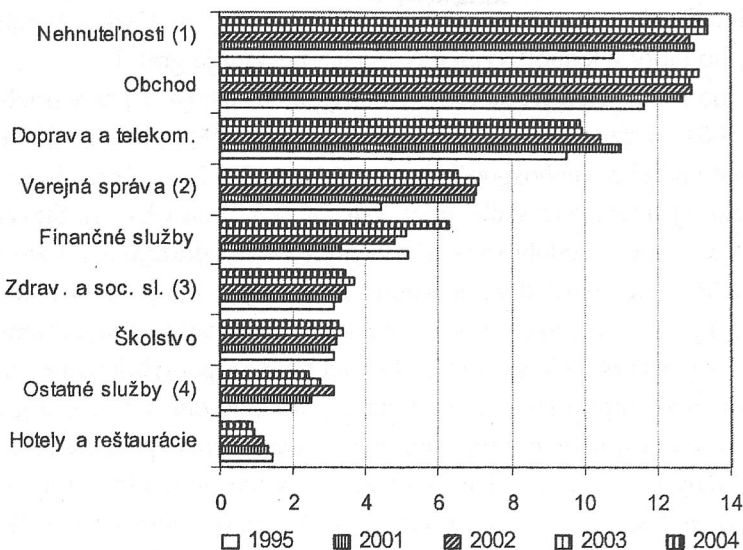
Prá vývoj pridanej hodnoty v *spracovateľskom priemysle*, ako vidieť z grafu 6, je z dlhodobého hľadiska charakteristický jej nadpriemerný rast vo výrobe strojov, elektrotechnických zariadení a dopravných prostriedkov, vo výrobe kovov a kovových výrobkov a v ostatných odvetviach spracovateľského priemyslu; stagnácia alebo pokles je evidentný vo výrobe potravín a v odvetviach chemického priemyslu.

V *priemysle* sa produkcia v roku 2004 zvýšila o 4,0 %;³ z toho v spracovateľskom priemysle o 4,6 % a vo výrobe a v rozvoде elektriny, plynu a vody o 3,7 %; v ťažbe nerastných surovín produkcia poklesla o 10,6 %. Z jednotlivých odvetví spracovateľského priemyslu najvyšší rast sa dosiahol vo výrobe strojov a zariadení i. n. (15,9 %) a vo výrobe elektrických zariadení (13,4 %). Rast produkcie priemyslu sa dosiahol tak na základe rastu počtu zamestnancov o 0,4 %, ako aj na základe rastu produktivity o 3,6 %.

³ V priebehu roka sa tempo rastu postupne spomalilo – zo 6,2 % v 1. štvrtroku na 1,2 % vo 4. štvrtroku.

Graf 5

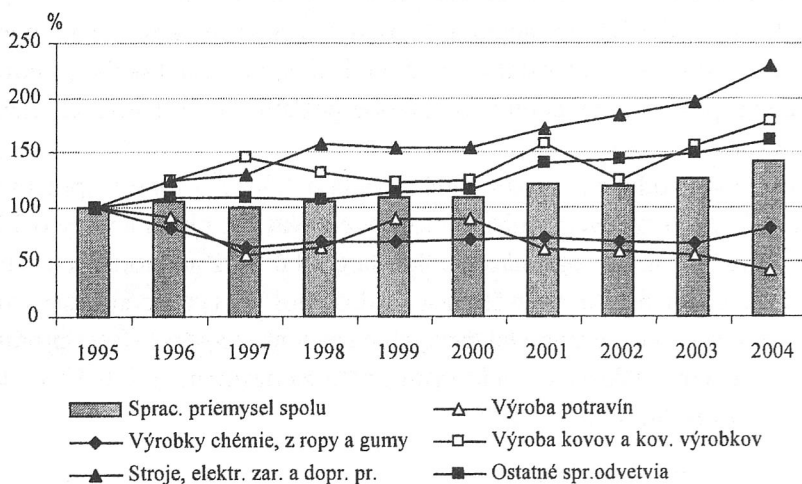
Vývoj podielu jednotlivých odvetví služieb na HDP v % (1995, 2001 – 2004, na báze b. c.)

- (1) Činnosti v oblasti nehnuteľností, prenájmu a celý komplex obchodných činností (počítačové a súvisiace služby, výskum a vývoj, právne, účtovnícke, technické, reklamné, bezpečnostné a pod. služby).
 (2) Verejná správa, obrana a povinné sociálne zabezpečenie.
 (3) Zdravotníctvo a sociálne pomoc.
 (4) Ostatné spoločenské, sociálne a osobné služby.

Graf 6

Vývoj pridanej hodnoty v odvetviach spracovateľského priemyslu (1995 = 100, na báze s. c.)

Reálny rast tržieb za vlastné výkony a tovar v priemyselných podnikoch sa v roku 2004 oproti roku 2003 spomalil, a to z 11,8 % na 6,9 %, v spracovateľskom priemysle zo 14,1 % na 8,4 %. Vysoký rast tržieb v priemyselných podnikoch bol v roku 2003 podporený najmä enormným vzostupom tržieb (o 70 %) vo výrobe dopravných prostriedkov – pripadalo naň viac ako 60 % prírastku tržieb v spracovateľskom priemysle (v b. c.). V roku 2004 sa rast tržieb vo výrobe dopravných prostriedkov spomalil na 3 %. Prevažnú časť (83 %), ale v porovnaní s menším prírastkom tržieb v spracovateľskom priemysle v predchádzajúcom roku, zabezpečila v roku 2004 výroba kovov a kovových výrobkov (15,2 % rast), výroba elektrických a optických zariadení (28,8 % rast), výroba strojov i. n. (12,6 % rast) a výroba ropných produktov (10,6 % rast).

Vývoj tržieb jednotlivých odvetví spracovateľského priemyslu bol jednoznačne podmienený ich úspešnosťou na zahraničných trhoch. Na prírastku vývozu (za celý spracovateľský priemysel 85 mld Sk) sa v roku 2004 najviac podieľali práve tie odvetvia, ktoré mali najväčší vplyv aj na rast tržieb.

Najvyšší podiel na celkovom vývoze *spracovateľského priemyslu* si aj v roku 2004 zachovala výroba dopravných prostriedkov (26 %), a to napriek poklesu jeho vývozu o 11 mld Sk. Po nej nasleduje výroba kovov a kovových výrobkov (16 %), výroba elektrických a optických zariadení (14 %) a výroba strojov i. n. (9 %).

Za posledné dva roky sa výrazne zmenila štruktúra vývozu spracovateľského priemyslu; v porovnaní s rokom 2002, keď podiel základných produktov a investičných statkov bol ešte rovnaký (41 %), v rokoch 2003 – 2004 prevyšoval podiel investičných statkov podiel základných produktov o 14 %, resp. 11 %. Navyše, v obchode s investičnými statkami sa v uvedených dvoch rokoch dosiahla prebytková obchodná bilancia.

Priaznivý vývoj možno zaznamenať aj z hľadiska členenia vývozu SR podľa technologickej náročnosti. V roku 2004 sa už druhý rok po sebe výraznejší zvýšil vývoz tovarov, ktoré sa zaraďujú medzi vysoké technológie (v roku 2003 o 10 mld Sk, v roku 2004 o takmer 22 mld Sk).⁴ Celkove evidentný je trend rýchlejšieho rastu vývozu, ako aj predstihu rastu vývozu pred rastom dovozu v technologicky náročnejších segmentoch spracovateľského priemyslu (pozri graf 7).

Vývoz tovarov zaradených medzi vysoké technológie zostáva, pravda, stále slabým miestom nášho zahraničného obchodu. Jeho podiel na vývoze spracovateľského priemyslu sa v roku 2004 síce oproti predchádzajúcemu roku zvýšil z 5,7 % na 7,6 %, naďalej však zostáva diferencia oproti priemeru EÚ (23,5 %

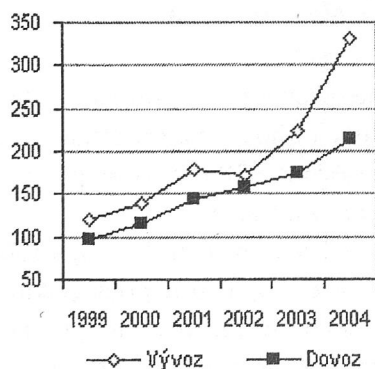
⁴ Vývoz rastie vo výrobe počítačov a iných prístrojov a zariadení na spracovanie dát a vo výrobe televíznych a rozhlasových prijímačov, prístrojov na záznam a reprodukciu zvuku; v oboch skupinách výrob sa v roku 2004 dosiahla aj kladná obchodná bilancia.

podiel v roku 2001) mimoriadne vysoká. Problematický je predovšetkým deficit obchodnej bilancie s vysokými technológiami, ktorého rast sa síce v rokoch 2002 – 2004 oproti predchádzajúcemu obdobiu do istej miery zastavil, no ešte stále zostáva mimoriadne vysoký (okolo 59 mld Sk).

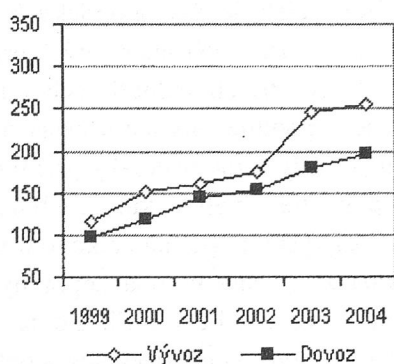
Graf 7

Vývoj vývozu a dovozu v spracovateľskom priemysle (1998 = 100) v %

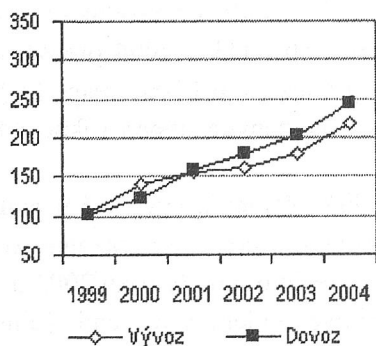
Vysoké technológie

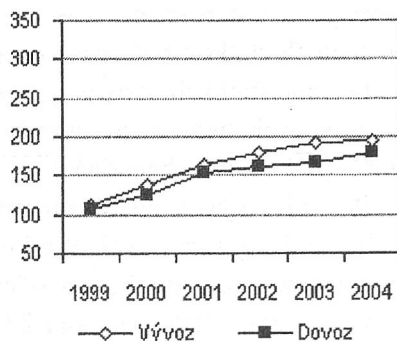
Stredne vysoké technológie

Stredne nízke technológie

Nízke technológie

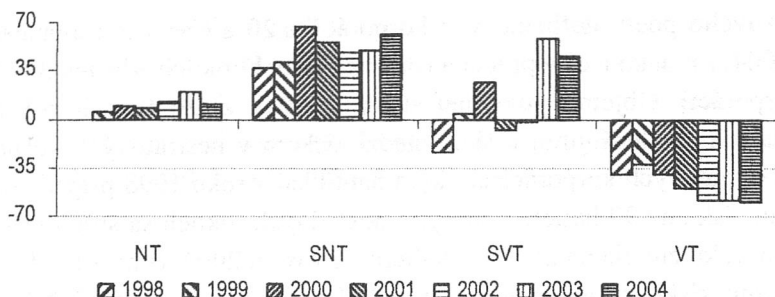

Podstatne priaznivejšie sa vyvíja obchodná bilancia v obchode s tovarmi zaradenými medzi stredne vysoké technológie, ktorá v posledných dvoch rokoch vykazuje značný prebytok. Je to predovšetkým výroba motorových vozidiel, ktorá najviac prispela k jej pozitívnemu vývoju; podporuje ho však aj vývoj v ostatných odvetviach tohto segmentu spracovateľského priemyslu.⁵

Vývoj obchodnej bilancie v jednotlivých segmentoch spracovateľského priemyslu s rozdielnou technologickou náročnosťou je znázornený v grafe 8.

Graf 8

Vývoj obchodnej bilancie v segmentoch spracovateľského priemyslu podľa technologickej náročnosti (v mld Sk)

Vysvetlivky: VT – vysoké technológie, SVT – stredne vysoké technológie, SNT – stredne nízke technológie, NT – nízke technológie.

V stavebníctve vzrástla v roku 2004 produkcia o 5,7 %, zamestnanosť o 2,7 % a produktivita práce o 2,9 %. Na rozdiel od predchádzajúceho roka najväčší vplyv na rast produkcie mala nová výstavba, modernizácia a reštrukturalizácia v tuzemsku, naopak poklesli stavebné práce na opravách a údržbe a v zahraničí. Tržby stavebných podnikov za vlastné výkony a tovar vzrástli o 7,2 % (o 1,3 p. b. menej ako v roku 2003).

V poľnohospodárstve sa tržby za predaj vlastných výrobkov znížili reálne o 1,1 %, pričom tržby za rastlinné produkty vzrástli o 1,5 % a za živočíšne produkty poklesli o 3,7 %.

Celkové finančné výsledky korporácií sa v roku 2004 po istej stagnácii v rokoch 2001 – 2003 výrazne zlepšili – celkový hospodársky výsledok bol v porovnaní s rokom 2003 vyšší až o 42 mld Sk (pozri tab. 5).

Najväčšmi sa zvýšil zisk korporácií nefinančného sektora – v porovnaní s rokom 2003 o 39,2 mld Sk; sektor finančných korporácií zostal naďalej stratový – jeho celková strata sa však znížila o 2,8 mld Sk.

V sektore nefinančných korporácií dosiahli v roku 2004 všetky odvetvia kladný úhrnný hospodársky výsledok. Najväčší prírastok zisku sa zaznamenal v priemysle (takmer 22 mld Sk), z toho v spracovateľskom priemysle zhruba 17 mld Sk⁶ a vo výrobe a v rozvode elektriny, plynu a vody vyše 5 mld Sk. Priaznivé výsledky sa dosiahli v poľnohospodárstve (zisk 1 mld Sk oproti 1,9 mld Sk straty v roku 2003) a v stavebníctve (nárast zisku o 1,8 mld Sk). V sektore služieb sa

⁵ Napríklad v roku 2004, keď sa vysoký prebytok v obchode s motorovými vozidlami dosiahnutý v roku 2003 znížil o 24 mld Sk, celkový prebytok obchodnej bilancie v segmente stredne vysokých technológií sa znížil iba o 13 mld Sk.

⁶ Z toho pripadá na výrobu koksu, rafinovaných ropných produktov a JP takmer 9 mld Sk a na výrobu kovov 5 mld Sk.

po troch rokoch stagnácie zvýšil úhrnný zisk o 12 mld Sk, z toho v obchode takmer 7 mld Sk a v odvetví nehnuteľnosti, prenájom a obchodné činnosti boli vyššie o necelé 3 mld Sk.

Z celkového počtu nefinančných korporácií s 20 a viac zamestnancami bolo v roku 2004, rovnako ako v predchádzajúcich dvoch rokoch, zhruba 30 % strato- vých korporácií. Objem vytvorenej straty sa však znížil takmer o 8 mld Sk. Z roka na rok sa zlepšujú aj relácie medzi ziskom v nestratových korporáciách a stratou v stratových korporáciách; kým napríklad v roku 1998 pripadalo na kaž- dú korunu zisku až 90 halierov straty, v posledných rokoch sa strata pripadajúca na koruna zisku znížila na 25 až 21 halierov a v roku 2004 až na 14 halierov.

Z objemu zisku nefinančných korporácií najväčšiu časť (55,2 %) vytvorili veľké podniky, na stredné podniky pripadalo 14,5 % a na malé podniky 30,3 %. Na rozdiel od roka 2003, keď sa zisk malých a stredných podnikov znížil, v roku 2004 všetky tri skupiny podnikov prekročili úroveň roka 2003.

Tabuľka 5

Vývoj finančnej pozície korporácií v rokoch 2000 – 2004

	2000	2001	2002	2003	2004
Hospodársky výsledok v mld Sk					
Nefinančné a finančné korporácie spolu	88.0	134.8	133.7	138.0	180.0
Finančné korporácie	8.8	12.8	-5.5	-15.1	-12.3
Nefinančné korporácie	79.2	122.0	139.1	153.1	192.3
z toho:					
poľnohospodárstvo	-0.3	1.2	1.9	-1.9	1.0
spracovateľský priemysel	26.3	44.7	42.6	53.2	70.0
stavebníctvo	3.3	4.9	8.9	8.4	10.2
služby spolu	36.2	55.0	56.0	55.4	67.4
Nestratové a stratové nefinančné korporácie s 20 a viac zamestnancami	49.4	86.2	95.3	115.2	149.3
v tom: nestratové	81.3	112.3	127.4	146.6	173.0
stratové	-32.0	-26.0	-32.2	-31.3	-23.7
Rentabilita nákladov v %					
Nefinančné korporácie	3.5	5.2	5.7	6.0	7.0
Poľnohospodárstvo	-0.5	1.7	2.7	-3.1	1.6
Spracovateľský priemysel	3.4	5.2	4.7	5.0	6.2
Stavebníctvo	3.2	4.8	8.6	7.8	8.6
Služby spolu	3.3	5.2	5.0	5.1	5.6

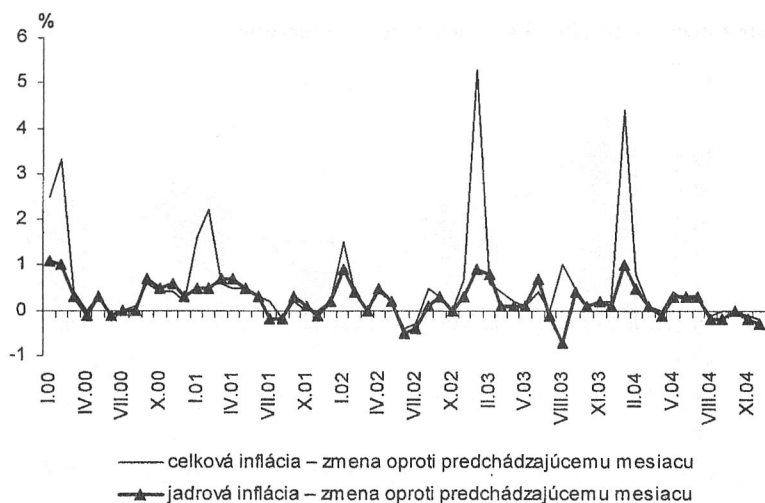
3. Cenový vývoj

Relatívne vysoká priemerná miera inflácie meraná indexom spotrebiteľských cien nebola prejavom vnútornej ekonomickej nestability, ale skôr prejavom posledných razantných úprav regulovaných cien a úprav nepriamych daní (momenty a rozsah týchto administratívnych inflačných vplyvov sú dobre viditeľné v podobe

silných výkyvov príslušných kriviek v grafe 9). Miera inflácie vo výške 8,5 % v roku 2003 a vo výške 7,5 % v roku 2004 sa však javí ako relatívne vysoká iba vo vzťahu k výsledku za rok 2002 (3,3 %), ktorý bol ovplyvnený vynechaním pravidelných úprav regulovaných cien z dôvodov skôr politických. Pri posudzovaní miery inflácie v rokoch 2003 – 2004 v dlhodobejšom kontexte ju možno označiť nie za vysokú, skôr za primeranú podmienkam. Neznamená teda ohrozenie plnenia konvergenčného kritéria na prijatie eura (ak sa nepresadia výraznejšie sekundárne efekty) a nie je ani prejavom dlhodobejších inflačných tlakov.

Graf 9

Medzimesačné zmeny celkovej a jadrovej inflácie

Je pravda, že miera inflácie na Slovensku bola obzvlášť v letných mesiacoch roka 2004 podstatne vyššia ako v ostatných štátoch V 4.⁷ Miera inflácie v letných mesiacoch 2004 však bola očakávanou kulmináciou, za ktorou nasledovalo vytrvalé dlhodobé spomaľovanie rastu cien. Počnúc augustom nedošlo k žiadnemu medzimesačnému rastu hladiny spotrebiteľských cien, dokonca medzimesačný pokles cenovej hladiny v posledných dvoch mesiacoch roka naplnil tie najoptimistickejšie predpovede o spomaľovaní inflácie v druhej polovici roka 2004. Svoju úlohu tu zohráva zmenená porovnávacia báza z predchádzajúceho roka. Práve v auguste 2003 došlo k nárastu sadzieb nepriamych daní a tým k zvýšeniu cenovej hladiny. Od augusta 2004 sa preto porovnávala aktuálna cenová hladina so zvýšenou cenovou hladinou platnou od augusta 2003, čo viedlo k menším

⁷ Júlová hodnota medziročnej inflácie, ktorá bola ročným maximom vo výške 8,5 %, bola podstatne vyššia ako miera inflácie v Česku (3,2 %) a Poľsku (4,6 %), mierne vyššia ako v Maďarsku (7,2 %).

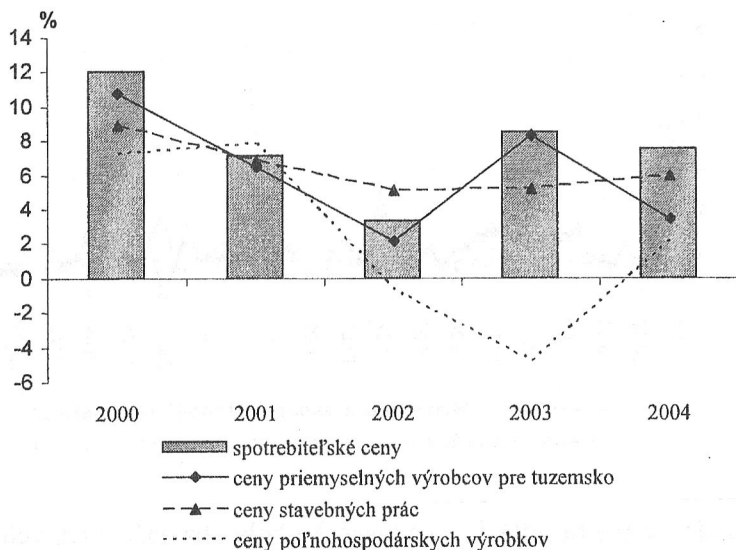
medziročným rozdielom. Okrem toho sa na maloobchodnom trhu v druhom polroku 2004 opäťovne zvýšila intenzita konkurencie, čo prispelo k dezinflačným tendenciám.

Z podstaty hlavných inflačných faktorov v roku 2004 vyplýva, že jadrová inflácia mala relatívne malý podiel na celkovej miere inflácie. Prínos jadrovej inflácie k celkovej medziročnej inflácii v roku 2004 bol 1,89 p. b., čo bola iba jedna štvrtina celkovej miery inflácie.⁸

Ceny vo výrobnej sfére rástli podstatne pomalšie ako spotrebiteľské ceny (graf 10).

Graf 10

Medziročné zmeny spotrebiteľských cien a cien producentov

Spomedzi cien vo výrobnej sfére najrýchlejšie rástli ceny stavebných prác (v priemere o 6,0 %). Ceny priemyselných výrobcov (priemerný medziročný rast 3,4 %, čo predstavuje značné spomalenie oproti 8,3 % v predchádzajúcom roku) aj ceny poľnohospodárskych výrobkov (2,1 %) vzrástli iba mierne. Logickým zdôvodnením značných rozdielov medzi tempom rastu výrobných a spotrebných cien je, že hlavné inflačné faktory pôsobiace v roku 2004 pôsobili práve na spotrebiteľské ceny (úpravy DPH, spotrebných daní, regulovaných cien pre domácnosti). Takisto deflátor HDP, ktorý je meradlom cenovým zmien s najširším

⁸ Celkovú priemernú mieru inflácie v roku 2004 možno rozložiť nasledovne:

Celková miera inflácie 7,5 % = prínos zmeny regulovaných cien 3,73 p. b. + prínos zmeny nepriamych daní 1,94 p. b. + prínos jadrovej inflácie 1,89 p. b.

záberom, dosiahol 4,6 %, teda podstatne nižšiu hodnotu, ako je priemerný rast cien spotrebiteľských cien.

Potvrdil sa predpoklad, že pristúpením Slovenska k spoločnému trhu EÚ (vstupom do EÚ) nedochádza k cenovému šoku. Výraznejšie cenové zmeny sa dotkli iba úzkeho okruhu agropotravinárskych komodít bez výraznejšieho vplyvu na celkovú cenovú hladinu. Protiinflačne pôsobil aj vývoj výmenného kurzu: zhodnocovanie koruny bránilo tzv. dovezenej inflácii. Zhodnotenie domácej meny bolo rozhodujúcim faktorom poklesu cien dovozov aj vývozov výrobkov a služieb, o čom vypovedá deflátor vývozu na úrovni 97,9 a deflátor dovozu 98,3 (rovnaké obdobie predchádzajúceho roka = 100).

Výhľad na rok 2005

Je dôležité, že počnúc rokom 2005 začínajú byť pohyby cenovej hladiny na Slovensku podstatne predvídateľnejšie. Dynamika cenovej hladiny prestáva byť rizikovým faktorom. Dôvodmi na takýto predpoklad sú jednak ukončenie procesu odstraňovania cenových deformácií, jednak nutnosť plnenia konvergenčného programu vlády v oblasti inflácie. Miera celkovej inflácie sa bude podstatne približovať miere jadrovej inflácie, ktorá ani v doterajšom vývoji nezaznamenávala prudšie výkyvy. Ak sa od roka 2005 minimalizujú administratívne zásahy do cien (cenová regulácia, zmeny nepriamych daní), postupne sa celková inflácia bude približovať jadrovej. A pretrvávajúca nízka jadrová inflácia je dôkazom toho, že na Slovensku neexistujú živelné inflačné tlaky.

V roku 2005 sa miera inflácie dostane zrejme na rekordne nízku hodnotu (najnižšiu v doterajšej histórii existencie SR). Prognóza vlády zakomponovaná v jej *Aktualizovanom konvergenčnom programe* ráta s hodnotu 3,4 %, čo je menej ako polovica hodnoty z roka 2004. Hoci tento cieľ sa v čase svojho naformulovania zdal ambiciózny, v súčasnosti už pôsobí dokonca ako príliš konzervatívny: miera priemernej inflácie v roku 2005 bude pravdepodobne ešte nižšia, ako to predpokladá Aktualizovaný konvergenčný program. Inflačný dopad úprav regulovaných cien z januára 2005 nebol výrazný a priemerná miera medziročnej inflácie za prvé tri mesiace roka 2005 dosiahla iba 2,8 %. Za jediný známy rizikový faktor pre vývoj cenovej hladiny vo zvyšnej časti roka možno považovať vývoj cien uhl'ovodíkových palív. Aj pri zachovaní zásady istej opatrnosti možno rátať v roku 2005 s priemernou mierou inflácie na úrovni 2,7 %.

Z toho vyplýva, že napriek relatívne vyššej miere inflácie v rokoch 2003 a 2004 by slovenská ekonomika mala splniť konvergenčné kritérium na infláciu v rovnakom časovom horizonte ako susedné nové členské štáty EÚ a mala by byť schopná prijať spoločnú menu v roku 2009. Rizikom môže byť mimoriadne nízka referenčná hodnota pre inflačné kritérium, ktorú nemožno vylúčiť.

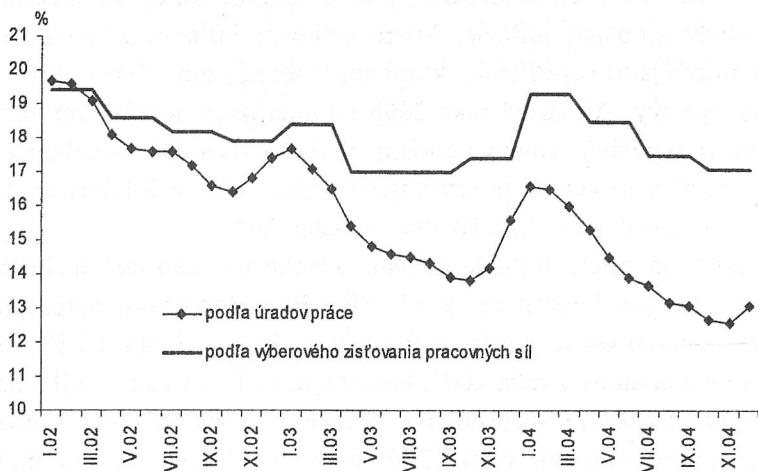
4. Trh práce

Pri relatívne priaznivej konštelácii hlavných makroekonomických ukazovateľov to boli práve ukazovatele trhu práce, ktorých vývoj zostával naďalej problematický. Na jednej strane bol vývoj miezd priaznivejší, ako sa očakávalo, na druhej strane vývoj parametrov zamestnanosti a nezamestnanosti nekorešpondoval s inak pozitívnym makroekonomickým vývojom. Navyše sa výrazne prehĺbil rozdiel medzi ukazovateľmi vykazovanými úradmi práce na základe registrov nezamestnaných a ukazovateľmi sprostredkovanými Štatistickým úradom SR na báze výberového zisťovania pracovných síl (pozri graf 11).

Po prekonaní svojho kritického obdobia v rokoch 1999 – 2001 sa ukazovatele trhu práce začali v období 2002 – 2003 mierne zlepšovať. Rok 2004 znamenal dočasné (krátkodobé) prerušenie tohto procesu zlepšovania parametrov trhu práce. Súbor ukazovateľov trhu práce dával relatívne komplikovaný obraz.

Graf 11

Miera nezamestnanosti podľa metódy jej zisťovania

Miera nezamestnanosti vykazovaná podľa výberového zisťovania pracovných síl medziročne stúpala na 18,1 %, čo je o 0,7 percentuálneho bodu viac ako v rovnakom období predchádzajúceho roka. Stalo sa tak v období, keď úrady práce a ministerstvo práce opakovane deklarovali úspechy v potláčaní nezamestnanosti. Miera nezamestnanosti vykazovaná úradmi práce bola podstatne nižšia (14,3 %).⁹ Nárast rozdielu medzi dvomi ukazovateľmi trhu práce je v značnej

⁹ Rastúce rozdiely v dvoch metodicky odlišných mierach nezamestnanosti (ktoré v niektorých obdobiach presiahli štyri percentuálne body, napr. v treťom štvrtroku 17,5 % verzus 13,3 %) dosiahli hodnotu, ktorá priťahla značnú pozornosť. Pritom oba ukazovatele majú svoj význam, nutná však je ich správna interpretácia: úrady práce vychádzajú z toho, koľko osôb evidujú vo svojom

miere výsledkom sprísňovania podmienok na udržiavanie osôb v registri nezamestnaných. V roku 2004 totiž (v porovnaní s rokmi 2003 a 2002) klesol počet umiestnených nezamestnaných (teda tých, ktorým úrady práce sprostredkovali zamestnanie) a narastal počet vyradených pre nespoluprácu.¹⁰ Úbytok počtu nezamestnaných, ktorý vykázali úrady práce, teda nemožno vysvetľovať väčším úspechom úradov práce pri sprostredkovaní zamestnania.

Hoci ekonomický rast v roku 2004 zosilnel, neznamenalo to zrýchlenie rastu zamestnanosti. Skôr naopak: rast HDP o 5,4 % v prvom polroku bol sprevádzaný poklesom počtu pracujúcich o 0,5 % (podľa výberového zisťovania pracovných síl). V druhom polroku sa vývojová tendencia zmenila, a hlavne v poslednom štvrtroku sa všetky podstatné ukazovatele trhu práce vyvíjali podstatne priaznivejšie ako v predchádzajúcich troch štvrtrokoch. Najdôležitejšie je, že sa posilnil rast počtu pracujúcich. Rast počtu pracujúcich o 1,3 % v poslednom štvrtroku „vytlačil“ celoročný údaj na 0,3 %. Nestačil však už na to, aby sa dosiahol medziročný pokles miery nezamestnanosti. Rast počtu pracujúcich nebol vyvolaný vyšším dopytom po zamestnancoch, ale rastom počtu podnikateľov – samozamestnávajúcich sa osôb (nárast počtu samozamestnávajúcich sa osôb je sčasti vynútený zamestnávateľmi, nútenou zmenou svojich zamestnancov na živnostníkov kvôli zbaveniu sa odvodových povinností zamestnávateľa).

Paradox medzi silným rastom HDP a stagnáciou zamestnanosti sa dá vysvetliť niekoľkými faktormi: prvým z nich je mimoriadny nárast počtu pracovných síl vyvolaný posunutím veku odchodu do dôchodku (graf 12).

Dopad tohto faktora je najvýraznejší práve v roku 2004, v ďalšom období zoslabne. Ďalším vysvetľujúcim faktorom je, že sa ukazuje štatisticky významná väzba skôr medzi rastom hrubej pridanej hodnoty a rastom zamestnanosti, už menej medzi rastom HDP a rastom zamestnanosti (graf 13).

A rast hrubej pridanej hodnoty v prvom polroku nebol výrazný, medziročne sa spomalil. V druhom polroku bol rast hrubej pridanej hodnoty silný a znovu spojený aj s rastom počtu pracujúcich. Iným faktorom je vysoký tlak na rast produktivity nevyhnutný na udržanie konkurencieschopnosti na spoločnom trhu EÚ. Navyše prebiehajúci prílev zahraničných investorov prinesie so sebou masívnejší rast zamestnanosti až v strednodobom horizonte. Vývoj nominálnej aj reálnej mzdy bol podstatne pozitívnejší v porovnaní s očakávaniami. Za celý rok 2004 sa priemerná mesačná nominálna mzda zamestnanca v národnom hospodárstve medziročne zvýšila o 10,2 % na 15 825 Sk. Prírastok nominálnej mzdy bol najvyšší

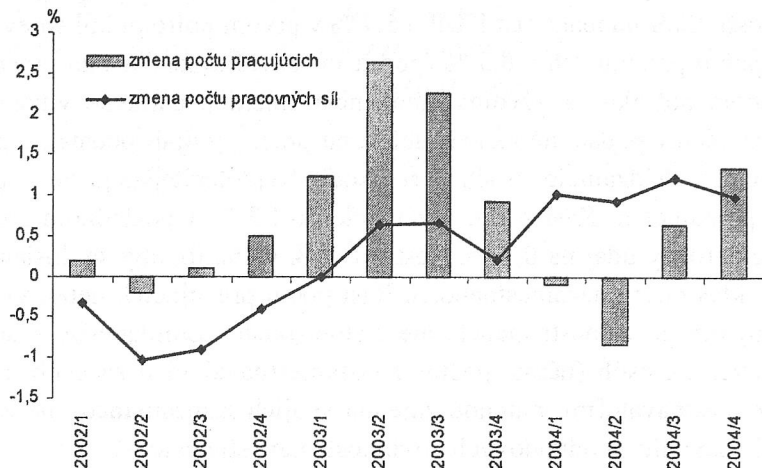
registri (teda nie koľko ich je bez práce) a štatistický úrad výberovým zisťovaním pracovných síl zisťuje, koľko osôb o sebe vypovedá, že nemá prácu (bez ohľadu na to, či sú zapísaní v registri). Ani jeden z týchto ukazovateľov nemá sám osebe takú vypovedaciu schopnosť, aby ten druhý mohol byť ignorovaný.

¹⁰ Blížšie MORVAY, K.: Trh práce. Slovenský mesačný spravodaj, marec 2005, M.E.S.A. 10.

od roku 1998.¹¹ Reálna mzda (pri zohľadnení rastu spotrebiteľských cien) vzrástla o 2,5 %. Obzvlášť posledný štvrt'rok 2004 priniesol zrýchlenie tempa rastu reálnej mzdy: rast nominálnej mzdy (11 % medziročne) v kombinácii so spomaľovaním rastu cenovej hladiny znamenal silný rast reálnej mzdy až na úroveň 4,4 %.

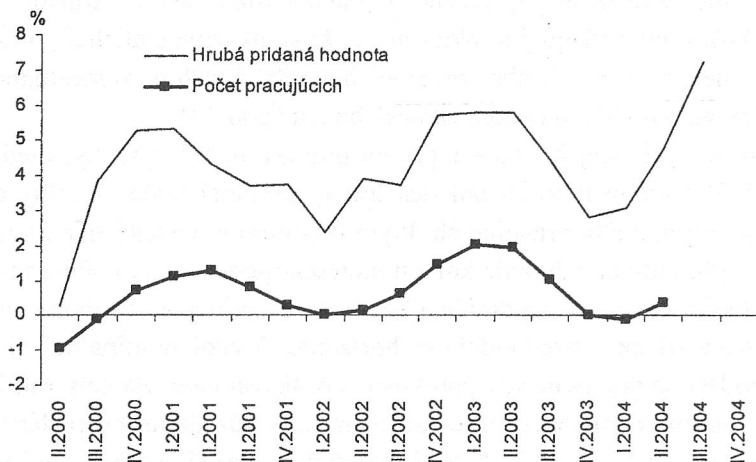
Graf 12

Medziročné zmeny počtu pracovných síl a počtu pracujúcich

Graf 13

Medziročné zmeny hrubej pridanej hodnoty a počtu pracujúcich (kľzavé priemery)

Poznámka: Ide o kľzavé priemery za tri obdobia. Krivka zmien pridanej hodnoty je kvôli názornosti posunutá o jedno obdobie dozadu (keďže v skutočnosti zmeny v pridanej hodnote o jedno obdobie predbehali zmeny v počte pracujúcich).

¹¹ Pripomínáme, že ešte v roku 2003 reálna mzda klesala. Jej pokles o 2 % bol výsledkom rastu priemernej nominálnej mzdy o 6,3 % pri zrýchlení tempa rastu cenovej hladiny na 8,5 %.

Politika v oblasti trhu práce a v sociálnej oblasti naďalej vychádzala z princípu aktivizácie, t. j. zvyšovania aktivity a motivácie hľadať prácu. Úrady práce začali s tvorbou individuálnych plánov pre nezamestnaných, ktoré zohľadňujú individuálne vlastnosti a schopnosti každej osoby. Je to jeden z krokov k tomu, aby úrady práce neboli administrátormi, ale skôr poradcami pre osoby hľadajúce prácu. S tým súvisí aj zmena režimu kontaktov nezamestnaného s úradmi práce, ktorý sa upravil podľa určitých kritérií (namiesto pôvodných paušálnych pravidiel), aby bolo možné intenzívnejšie pracovať s rizikovejšími skupinami. Slabým miestom vládnej politiky bol istý formalizmus v uvedených zmenách, ako aj nesúlad medzi vyvíjaným tlakom na aktivizáciu nezamestnaných a tvorbou možností na ich skutočnú aktivizáciu. Navyše, opatrenia politiky trhu práce boli až príliš jednostranne orientované na stimulovanie strany ponuky trhu práce (ktorá je silnejšou stranou trhu). Pritom hlavnou príčinou nezamestnanosti je slabá dopytová strana (nedostatočná tvorba pracovných miest); slabá motivácia na ponukovej strane je až sekundárnou príčinou vysokej miery nezamestnanosti.

Vláda sa v oblasti tvorby politiky trhu práce a sociálnej politiky musela vyrovnávať s novým fenoménom v podobe nátlaku sociálne najslabšej vrstvy (nepokoje Rómov). Vláda v defenzívnej polohe prijala súbor 12 opatrení korigujúcich vplyvy svojich reforiem. Je však pozitívne, že reakcia vlády neviedla k nesyntetickým krokom a k náhlým ústupkom. Pripravený súbor opatrení mal v podstate takisto aktivačnú funkciu a nebol v protiklade s uplatňovanou dlhodobější vládnu stratégiou.

Ďalším princípom, ktorý sa objavil v politike trhu práce, bolo obmedzenie korporativizmu. Prejavil sa zrušením zákona o tripartite.¹²

Výhľad na rok 2005

Miera nezamestnanosti kvantifikovaná úradmi práce (podľa počtu registrovaných nezamestnaných) dosahovala v prvých mesiacoch roka 2005 neobvykle nízke hodnoty. Je zvláštne, že na prelome rokov 2004 a 2005 bol každoročný sezónny výkyv v miere nezamestnanosti veľmi obmedzený. Cyklický pohyb, pri ktorom sa najnižšia miera nezamestnanosti dosahovaná obyčajne v októbri dostáva na svoje maximum v januári, bol na prelome rokov 2004/2005 iba minimálny.¹³ Na základe doterajších skúseností s nesúladom vývoja miery nezamestnanosti

¹² Bezprostredným podnetom k takémuto kroku bola silnejúca spolitizovanosť *Konfederácie odborových zväzov SR*. Tripartitné rokovania po zmene legislatívy zastrešuje *Rada hospodárskeho partnerstva a sociálneho partnerstva SR*, ktorá je definovaná ako stály poradný orgán vlády. Zrušenie zákona o tripartite samo osebe neznamená popieranie princípu tripartity, iba odstraňuje zákonné povinnosti, ktoré vláde vyplývali (ako povinnosť dvakrát prerokovať v tripartite každú zamýšľanú zmenu s potenciálnym sociálnym dopadom).

podľa výberového zisťovania a podľa registrov na úradoch práce je predčasné vyvodzovať jednoznačne pozitívne závery z priaznivých výsledkov miery nezamestnanosti (sprostredkovaných úradmi práce) v prvých dvoch mesiacoch roka 2005. Preto sa v prognóze pridŕžame princípu opatrnosti a mieru nezamestnanosti sa snažíme prognózovať podľa VZPS.

Pozitívny vývoj v poslednom štvrtroku 2004 dáva nádej na lepšie vyhliadky na rok 2005: s najväčšou pravdepodobnosťou sa dosiahne rast počtu pracujúcich v blízkosti 1,5 % (oproti 0,3 % v roku 2004) a pokles miery nezamestnanosti meraný výberovým zisťovaním na úroveň okolo 17 % (oproti 18,1 % v roku 2004). Podpíše sa pod to už oslabený vplyv faktora zvýšenia veku odchodu do dôchodku, stále relatívne silný rast HDP, rozmach aktivity v stavebníctve a príprava veľkých investícií v priemysle.

5. Vonkajšie ekonomické vzťahy

5.1. Celkový pohľad

Celkový pohľad na vonkajšie ekonomické vzťahy SR v roku 2004, ako ho prezentuje platobná bilancia, ukazuje, že aj v tomto roku boli významným *stabilizujúcim* prvkom dynamického rastu ekonomiky. Pozitívne možno hodnotiť to, že celková bilancia tokov finančných zdrojov v cudzej mene sa skončila v roku 2004 oproti predchádzajúcemu roku vyšším prebytkom o 446 mil. USD a dosiahla úroveň 1 677 mil. USD (v prepočte 55 205 mil. Sk). Je to 4,1 % HDP oproti 3,8 % v roku 2003 (tab. 6). Celý tento prebytok znamenal posilnenie devízových rezerv o 1 677 mil. USD (55 205 mil. Sk). Tento vývoj platobnej bilancie a nárast devízových rezerv vytvorili priaznivé podmienky aj na udržiavanie stabilného výmenného kurzu, ktorého nominálne a reálne posilňovanie pokračovalo aj v roku 2004 (pozri graf 14).

Miera prekrytia deficitu bežného účtu prebytkom kapitálového a finančného účtu, čo je dôležité kritérium na hodnotenie rovnováhy vonkajších ekonomických vzťahov, sa však zhoršila: z takmer 5-násobku v roku 2003 na dvojnásobok v roku 2004 (pozri tab. 6). Je to dôsledok predovšetkým podstatne vyššieho relatívneho zvýšenia deficitu bežného účtu (index 522,1) než zvýšenia prebytku kapitálového a finančného účtu (220,9). Napriek tomu možno dosiahnutú mieru prekrytia považovať za dostatočnú a stabilizujúcu, najmä keď ju porovnávame

¹³ Príčinou tohto javu je okrem oživenia dopytu po pracovnej sile aj silný medziročný nárast počtu osôb, ktoré boli z evidencie nezamestnaných vyradené z „ostatných“ dôvodov (nejde teda o ich umiestnenie, ani o nespokojnosť s úradom). Tu môže svoju rolu zohrávať uvoľňovanie osôb, ktoré boli postihnuté zvyšovaním veku odchodu do dôchodku (a tým sa ich vyradenie časovo posunulo).

s nedostatočnou úrovňou napríklad v roku 2001 (pozri tab. 6) alebo v rokoch aplikovania fixného kurzu, keď deficity bežného účtu museli byť financované z devízových rezerv.

Tabuľka 6

Vývoj základných položiek platobnej bilancie SR (v mil. USD)

Ukazovateľ	2001 ¹	2002 ²	2003 ³	2004 ⁴
1. Obchodná bilancia	-2 134.7	-2 131.4	-641.4	-1 455.7
2. Bilancia služieb	479.5	455.5	234.5	285.1
3. Bilancia výnosov	-312.6	-456.4	-119.7	-408.7
4. Bežné transfery	211.9	193.3	249.3	132.0
5. Bežný účet	-1 755.9	-1 938.9	-277.3	-1 447.4
6. Kapitálový a finančný účet	1 719.6	5 175.3	1 339.0	2 957.7
7. Celková bilancia	140.4	3 645.7	1 231.7	1 677.1
8. Celková bilancia/HDP. %	+0.7	+15.0	+3.8	+4.1
9. Miera prekrytia BÚ kapitálovým a finančným účtom ((6 : 5))	0.98	2.67	4.83	2.04

¹ Použitý kurz 48,347 SKK/USD.

² Použitý kurz 45,335 SKK/USD.

³ Použitý kurz 36,773 SKK/USD.

⁴ Použitý kurz 32,255 SKK/USD.

Prameň: NBS, v roku 2004 predbežné údaje.

5.2. Zahraničný obchod

Napriek priaznivému celkovému rastu slovenskej ekonomiky vývoj zahraničného obchodu *už taký priaznivý nebol*. Deficit zahraničného obchodu s tovarmi bol v porovnaní s predchádzajúcim rokom o 23,4 mld Sk vyšší a dosiahol 47 mld Sk, čo je -3,5 % HDP. V rámci bežného účtu platobnej bilancie tento deficit bol znížený prebytkom obchodu so službami, ktorý v roku 2004 predstavoval 9,2 mld Sk.

Relatívna bilancia zahraničného obchodu sa síce oproti 2 % v roku 2003 zhoršila, no i tak zostala v hranici, ktorá ešte stále vyjadruje vonkajšiu ekonomickú rovnováhu. Na druhej strane zahraničný obchod v roku 2004 nebol, na rozdiel od roka 2003 a mnohých predchádzajúcich rokov, „ťahúňom“ ekonomiky, keďže rast dovozu (v bežných cenách) prevýšil (13,8 %) rast vývozu (11,4 %).

Základné trendy vývoja zahraničného obchodu s tovarmi za posledných päť rokov ukazuje tabuľka 7.

V *teritoriálnej* štruktúre zahraničného obchodu SR došlo v roku 2004 oproti roku 2003 k miernemu zvýšeniu podielu vývozu do rozšírenej EÚ (EÚ 25), z 84,6 % na 85,2 %, na úkor Spojených štátov (z 5,3 % na 4,8 %) a Ázie (z 2,9 % na 2,7 %). Pritom na zvýšení podielu vývozu do EÚ 25 sa podieľali hlavne nové členské štáty EÚ, zatiaľ čo vývoz do starých členských štátov EÚ relatívne poklesol.

V dovoze podiel rozšírenej EÚ naopak klesol (zo 74,4 % na 73,6 %, čo sa prejavilo hlavne v nových členských štátoch EÚ) v prospech ázijských krajín, ktorých výrobky na liberalizovanom slovenskom (a celkovom EÚ 25) trhu sa začínajú konkurenčne výrazne presadzovať. To spôsobilo enormný rast obchodného deficitu s týmito krajinami. Naďalej vysoký deficit má Slovensko v obchode s Ruskom, hoci v roku 2004 došlo k jeho zníženiu o viac ako 2 mld Sk. V obchode s rozšírenou EÚ a s USA Slovensko dosiahlo obchodný prebytok najmä vďaka jeho zvýšeniu s novými členskými štátmi, so starými členskými štátmi tento prebytok oproti roku 2003 o 13 mld Sk poklesol (tab. 8).

Tabuľka 7

Vývoj základných ukazovateľov zahraničného obchodu Slovenska v rokoch 2000 – 2004

Ukazovateľ	2000	2001	2002	2003	2004
Vývoz, FCO, mld Sk, b. c.	548.5	611.3	652.0	803.2	895.2
Ročná zmena, b. c., %	+29.5	+11.4	+6.7	+23.2	+11.4
Dovoz, OP, mld Sk, b. c.	590.3	714.1	748.0	827.6	942.2
Ročná zmena, b. c., %	+25.9	+21.0	+4.7	+10.6	+13.8
Saldo, mld Sk	-41.7	-102.7	-96.0	-24.4	-47.0
Saldo/HDP, %	-4.7	-10.4	-8.8	-2.0	-3.5
Exportná výkonnosť, % HDP	61.8	61.8	61.1	68.8	67.5
Dovozná náročnosť, % HDP	66.6	72.2	70.1	66.9	71.1

Prameň: Štatistika zahraničného obchodu SR za rok 2000, 2001, 2002. ŠÚ SR; internetová stránka ŠÚ SR – zahraničný obchod 2003, 2004; HDP podľa Štatistickej správy o základných vývojových tendenciách v hospodárstve SR v 1. až 3. štvrtroku 2003 a internetovej stránky www.statistics.sk za rok 2004; vlastné výpočty.

Zhoršenie zahraničného obchodu SR v roku 2004 oproti roku 2003 bolo dôsledkom výrazného poklesu miery rastu vývozu a mierneho zvýšenia rastu dovozu. Pokles dynamiky vývozu súvisel so zmenami a s prípravou výroby nového modelu automobilu vo firme Volkswagen v Bratislave, ale aj s poklesom alebo s nízkym rastom zahraničného dopytu na relevantných trhoch, najmä v Nemecku, Taliansku, vo Švajčiarsku, v USA a Číne. Príčinou tohto nižšieho dopytu sú rôzne faktory: na vyspelých európskych trhoch je to väčšinou nízky ekonomický rast, pohybujúci sa v roku 2004 pod odhadovanou cca 2 % úrovňou, na trhu USA je to odobratie preferenčných režimov Slovensku po jeho vstupe do EÚ.

V poklese dynamiky vývozu Slovenska sa však môže prejavovať aj nedostatok inovačnej aktivity firiem, orientovanej na rast kvalitatívnej konkurenčnej schopnosti, a to predovšetkým pri komoditách, kde kvalita je pri konkurencii rozhodujúca, alebo kde cenová konkurencieschopnosť už naráža na nákladové bariéry. Potreba zintenzívnenia takýchto inovácií sa pociťuje najmä pri výrobkoch,

pri ktorých sa ukazuje dostatočný dopyt na zahraničných trhoch a pri ktorých existujú v SR aj najväčšie obchodné deficity. Týka sa to najmä strojov, prístrojov a elektrických zariadení, presných prístrojov, vybraných chemických výrobkov, plastov a výrobkov z nich a potravinárskych výrobkov.

Tabuľka 8

Základná teritoriálna štruktúra zahraničného obchodu Slovenskej republiky

Krajina	2002			2003			2004		
	Podiel v %		Saldo	Podiel v %		Saldo	Podiel v %		Saldo
	vývoz	dovoz	v mld Sk	vývoz	dovoz	v mld Sk	vývoz	dovoz	v mld Sk
Spolu	100.0	100.0	-96.0	100.0	100.0	-23.6	100.0	100.0	-47.0
z toho:									
EÚ 25	88.1	72.4	32.7	84.6	74.4	63.9	85.2	73.6	69.0
EÚ 15	60.6	50.3	18.5	60.6	52.1	56.1	59.7	52.2	43.1
EÚ 10	29.5	24.7	7.8	23.9	22.3	7.8	25.4	21.4	25.8
USA	1.4	2.1	-6.6	5.3	1.9	26.1	4.8	1.6	27.2
Rusko	1.0	12.5	-87.3	1.2	10.8	-79.8	1.2	9.4	-77.7
Ukrajina	1.1	1.1	-1.4	1.0	1.0	-0.4	1.1	1.4	-3.8
Rumunsko	1.0	0.3	4.7	1.0	0.4	4.3	1.2	0.5	6.3
Bulharsko	0.3	0.1	1.3	0.3	0.1	1.6	0.3	0.1	1.6
Ázia	3.1	7.7	-37.9	2.9	8.5	-47.1	2.7	10.6	-75.6
z toho:									
Japonsko	1.0	1.9	-7.3	0.4	1.9	-12.7	0.3	2.0	-15.8
Čína	0.3	2.1	-13.8	0.6	2.5	-15.3	0.3	2.6	-22.4

Prameň: Zahraničný obchod SR. ŠÚ SR 2002, 2003, 2004.

Rast *dovozu* v roku 2004 ovplyvnili viaceré skutočnosti. Predovšetkým sa v ňom premietol dynamický rast ekonomiky, najmä zvýšená potreba produktov pre medzispotrebu a domáci finálny dopyt (v dôsledku rastu reálnej mzdy, zvýšenia čerpania spotrebiteľských úverov, zníženia daňového zaťaženia podnikateľov a dovozu investičných tovarov na výstavbu automobilových závodov PSA Peugeot Citroën a Kia Motors).

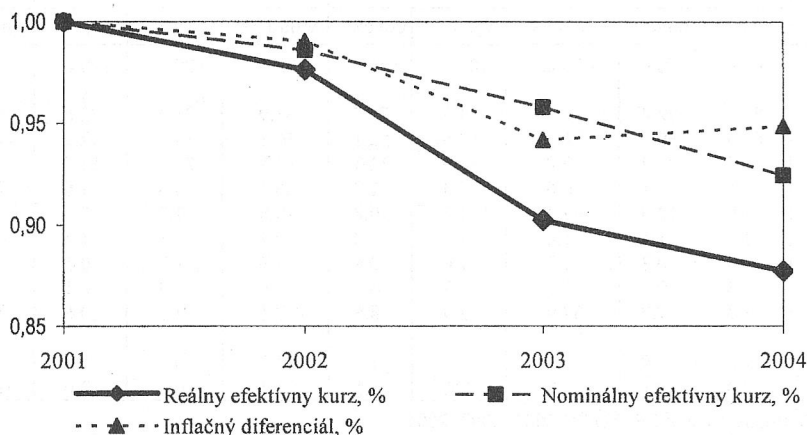
Znovu sa ukázala štruktúrna slabosť slovenskej ekonomiky, prejavujúca sa v nedostatočnej schopnosti kryť náročnejšie potreby ekonomiky domácou výrobou, v dôsledku čoho každé zvýšenie rastu ekonomiky takmer kauzálnie pôsobí v smere zhoršenia výsledkov zahraničného obchodu.

Ďalším faktorom, ktorý pôsobil na zvýšenie hodnoty dovozu v roku 2004 oproti roku 2003, bol významný nárast *ceny nakupovanej ropy*. Ak na konci roka 2003 sa cena ropy typu Brent pohybovala okolo 29 USD/barel, koncom októbra dosiahla svoje historické maximum 51,4 USD/barel. Koncom roka sa pohybovala na nominálnej úrovni okolo 45 USD/barel. Tento nárast však nestačilo vykompenzovať ani pokračujúce zhodnocovanie výmenného kurzu slovenskej koruny voči US doláru, za ktorý sa ropa nakupuje, a preto rastúca cena ropy vo svojom hodnotovom výsledku dovoz zvyšovala.

V roku 2004 pokračovalo nominálne aj reálne zhodnocovanie výmenného kurzu slovenskej koruny voči najviac používanej menovej jednotke v zahraničnom obchode SR – EUR. Bol to ďalší faktor, ktorý tlmil export (podľa hrubých prepočtov cca o 15 – 20 %) a stimuloval dovoz (cca o 10 %). Trend nominálneho a reálneho efektívneho kurzu voči EUR ukazuje graf 14.

Graf 14

Vývoj nominálneho a reálneho efektívneho kurzu slovenskej koruny voči EUR
(koeficientné vyjadrenie)

Prameň: Vlastné výpočty na základe údajov Menových prehľadov NBS.

Ako vyplýva z grafu 14, zatiaľ čo nominálne zhodnocovanie kurzu voči EUR sa v roku 2004 oproti roku 2003 mierne zrýchlilo (z 2,83 % na 3,49 %), reálne zhodnocovanie sa oproti predchádzajúcemu roku naopak výrazne spomalilo (zo 7,58 % na 2,77 %), keďže pohyb inflačného diferencálu bol v podstate zanedbateľný. Z toho možno usúdiť, že sa spomalila aj konvergencia porovnateľnej cenovej hladiny a konkurencieschopnosti k EÚ 15.

5.3. Zahraničný kapitál

Napriek tomu, že miera pokrytia deficitu bežného účtu prebytkom kapitálového a finančného účtu sa zhoršila, najmä zásluhou relatívne vyššieho deficitu bežného účtu, toto zhoršenie bolo vo významnej miere vyvážené pozitívom, že na tomto krytí sa podieľali predovšetkým čisté príjmy z nezadlžujúcich priamych zahraničných investícií (42,4 % v roku 2004 oproti 35,3 % v roku 2003) a z portfóliových investícií (kladné saldo 28,3 mld Sk oproti zápornému saldu 22,8 mld Sk v roku 2003). Pri ostatných dlhodobých investíciách došlo k zníženiu úbytku príjmov. Pri krátkodobom kapitáli čisté príjmy výrazne poklesli (tab. 10).

Tabuľka 10

Vývoj čistých príjmov hlavných položiek kapitálového a finančného účtu platobnej bilancie (PB)

Položka PB	2003		2004	
	mld Sk	mld USD	mld Sk	mld USD
Priame zahraničné investície	21.3	0.6	40.6	1.3
Portfóliové investície	-22.8	-0.6	28.3	0.8
Ostatné dlhodobé investície	-13.0	-0.3	-10.0	-0.3
Ostatný krátkodobý kapitál	74.8	1.6	36.8	1.2
Kapitálový a finančný účet spolu	64.5	1.3	95.6	3.0

Prameň: Platobné bilancie za rok 2003 a 2004 – predbežné údaje, NBS.

Čisté príjmy (saldo aktív a pasív) z priamych zahraničných investícií vytváral hlavne ich prílev do SR, avšak jeho najvýznamnejší zdroj – majetková účasť a reinvestované zisky oproti roku 2003 poklesol z 30,9 mld Sk na 26,3 mld Sk (o 15 %). Priame zahraničné investície, realizované v roku 2004, väčšinou už smerovali mimo procesu privatizácie, a to najmä do priemyselnej výroby (54 % a v rámci nej najmä do výroby ropných produktov, automobilového priemyslu, výroby strojov a výrobkov z gumy), ďalej do odvetvia finančného sprostredkovania (24 %) a do obchodu s motorovými vozidlami (20 %).

Z regionálneho hľadiska rozhodujúca časť nových PZI smerovala opäť do Bratislavského kraja (83 %), kde je doteraz alokovaných aj najviac (až 70 %) PZI, a do Trnavského kraja (15 %).

Týmto ďalším prílevom PZI dosiahol ich stav v SR 373 mld Sk, t. j. 11,5 mld USD (k 30. septembru 2004) a v prepočte na obyvateľa úroveň okolo 2 200 USD, čo je však stále menej ako v ČR a Maďarsku.

Výrazné zvýšenie čistého príjmu z portfóliových investícií oproti roku 2003 bolo ovplyvnené predovšetkým rastom zahraničných záväzkov na základe emisie bondov na zahraničných trhoch a nákupu štátnych dlhopisov denominovaných v slovenských korunách nerezidentmi. Na strane zahraničných pohľadávok menšie prevýšenie nákupu zahraničných obligácií slovenskými subjektmi nad ich predajom v porovnaní s rokom 2003 znamenalo menší úbytok finančných zdrojov (o 3 mld Sk). Na znížení úbytku finančných zdrojov v položke *ostatných dlhodobých investícií* oproti roku 2003 o 3 mld Sk sa podieľali najmä dlhodobé zahraničné pohľadávky podnikového sektora, kde došlo k vyššiemu splácaniu finančných úverov než ich čerpaniu.

5.4. Výhľad na rok 2005

Predikcia vývoja zahraničného obchodu SR na rok 2005 predpokladá, že mierne sa zhoršujúci trend z roku 2004 bude pokračovať. Vychádza predovšetkým z nie príliš optimistického konjunktúrneho vývoja v hlavných obchodnopartnerských

krajinách, najmä v EÚ 25, kde odhady reálneho ekonomického rastu idú väčšinou pod úroveň roka 2004. Takisto aj predpokladané obnovenie rastu cien energií môže povzbudzovať rast hodnoty dovozu. Bude pokračovať dovoz investičných tovarov pre výstavbu automobiliek. V zahraničnom obchode so službami sa predpokladá skôr útlm, najmä vzhľadom na nepriaznivý dosah kalamity vo Vysokých Tatrách na cestovný ruch a na očakávaný rast cien pasívneho cestovného ruchu.

Výhľad zahraničného obchodu Slovenskej republiky na rok 2005 je uvedený v tabuľke 9.

Tabuľka 9

Výhľad zahraničného obchodu SR na rok 2005 (v b. c.)

	2004 – skutočnosť	2005 – výhľad
Vývoz tovarov, mld Sk	895.2	985.0
Index	111.4	110.0
Vývoz služieb, mld Sk	120.2	115.0
Vývoz spolu	1 015.4	1 100.0
Dovoz tovarov, mld Sk	942.2	1 055.0
Index	113.8	112.0
Dovoz služieb, mld Sk	111.0	108.0
Dovoz spolu	1 053.2	1 163.0
Saldo – tovary	-47.0	-70.0
Saldo služieb	+9.2	+7.0
Saldo spolu, mld Sk	-37.8	-63.0

Predikcia vývoja zahraničného kapitálu na rok 2005 ráta s ďalším rastom prílevu PZI najmä z už rozbehnutých investícií v produkčnej sfére. Ak by sa naplnil predpoklad spomalenia zhodnocovania kurzu koruny, možno očakávať menší príjem z portfóliových investícií, a naopak, nárast zahraničných finančných úverov. To by mohlo viesť aj k celkovému, nie však výraznému zhoršeniu kapitálového a finančného účtu PB a tým aj k zhoršeniu relácie deficitu bežného účtu a prebytku kapitálového a finančného účtu PB.

6. Menový vývoj a menová politika

Výkon menovej politiky v roku 2004 bol determinovaný prijatím niektorých strategických dokumentov. Už v roku 2003 bolo prijaté *Spoločné vyhlásenie vlády SR a NBS k postupu pri vstupe do eurozóny*. V tomto dokumente sa vláda a NBS zaviazali, že budú pripravovať komplexné predpoklady na zavedenie eura na Slovensku v rokoch 2008 až 2009. V *Aktualizovanom konvergenčnom programe Slovenska do roku 2010* sa konštatovalo, že slovenská ekonomika smeruje k udržateľnému splneniu maastrichtských kritérií v roku 2007. V septembri 2004 vláda schválila spoločný materiál MF SR a NBS *Konkretizácia stratégie prijatia eura v SR*, kde sa konštatuje realnosť zavedenia eura v roku 2009. Pre menovú

politiku bol týmito dokumentmi vytýčený rámec, v ktorom sa bude realizovať plnenie inflačného a kurzového maastrichtského kritéria (samozrejme, týmto bol vytýčený rámec nielen pre menovú, ale aj pre fiškálnu politiku). Vo všeobecnosti možno menovú politiku posledných rokov hodnotiť ako vcelku konzistentnú s orientáciou na menovú stabilitu a rýchle zavedenie eura.

Z hľadiska smerovania politiky a používaného inštrumentária možno konštatovať, že v roku 2004 pokračoval výkon podobnej menovej politiky ako v predchádzajúcom roku. Menová politika ostávala uvoľnená. Charakteristické pre ňu bolo postupné znižovanie kľúčových úrokových sadziieb (graf 15). Motívov pre takúto politiku bolo niekoľko: jednak išlo o snahu zamedziť príliš rýchlemu posilňovaniu slovenskej koruny, jednak o snahu podporiť súkromnú spotrebu a rast ekonomiky. Priestor pre uvoľnenú menovú politiku spoluvytvárala aj vláda svojou zodpovednou rozpočtovou politikou smerujúcou k obnovovaniu rovnováhy vo verejných financiách. Navyše aj udržiavanie miery inflácie v programovom intervale a absencia dopytových inflačných tlakov spoluvytvárali priestor na znižovanie úrokových sadziieb.

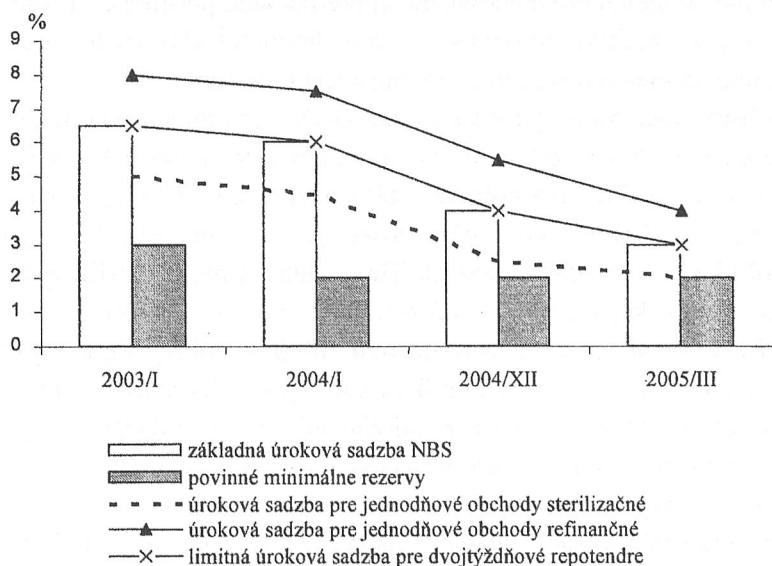
Spomenutá snaha o zamedzenie príliš rýchleho posilňovania meny bola kontroverzne vnímaným prvkom menovej politiky. Národná banka Slovenska v roku 2004 realizovala neobvykle veľký rozsah aktivít vedúcich k spomaleniu zhodnocovania výmenného kurzu. V použitom inštrumentárii NBS sa vyskytli tradičné slovné intervencie (ktoré však už trh ignoroval), znižovanie kľúčových úrokových sadziieb, obmedzenie úročenia dvojtyždňových repotendrov, ako aj priame intervencie v neprospech koruny. Prechod NBS od manipulácie s úrokmi k priamym intervenciám zrejme súvisel s motiváciou špekulantov na devízových trhoch: záujem o korunu nesúvisel priamo a prvorado s úrokovými mierami. Špekulatívne nákupy slovenskej meny sa realizovali z dôvodu jej očakávaného reálneho zhodnotenia, a nie z dôvodu jej výhodného úročenia.¹⁴ Manipulácia s úrokovými mierami tak nemala dostatočný účinok na tempo posilňovania meny. Svoju motiváciu pri spomaľovaní zhodnotenia slovenskej meny NBS zdôvodňovala „nadmernosťou“ jej apreciácie, kvôli ktorej dochádzalo, podľa názoru NBS, k reštriktívnemu pôsobeniu na ekonomiku SR. Vývoj výmenného kurzu sa bral do úvahy nielen v aktuálnom roku, ale v kumulatívne aj za predchádzajúce roky.¹⁵ Argumentácia NBS pri týchto krokoch však bola málo presvedčivá, opierať sa o ťažko preukázateľné tvrdenia (ako argument o reštriktívnom pôsobení kurzu na ekonomiku).

¹⁴ Blížšie GAJDZICA, M.: Menová politika a finančný sektor. In: Kollár, M. – Mesežnikov, G. (eds.): Slovensko 2004. Súhrnná správa o stave spoločnosti. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky 2005.

¹⁵ Táto argumentácia vyplýva z Menového programu NBS do roku 2008.

Graf 15

Vývoj úrokových sadzieb stanovovaných Bankovou radou NBS a povinných minimálnych rezerv

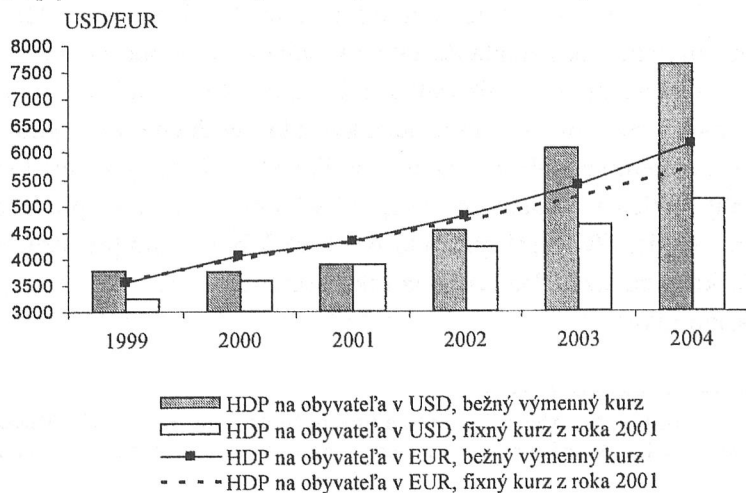

Slovenská koruna sa zhodnocovala tretí rok po sebe, čo malo výrazný dopad aj na niektoré makroekonomické parametre (do ktorých vstupuje výmenný kurz ako premenná).

Ako ilustráciu uvádzame vplyv zmeny výmenného kurzu na vykázanú úroveň HDP na obyvateľa (pri použití oficiálneho výmenného kurzu).

Graf 16

Vyjadrenie vplyvu kurzovej zmeny na rast parametra HDP na obyvateľa

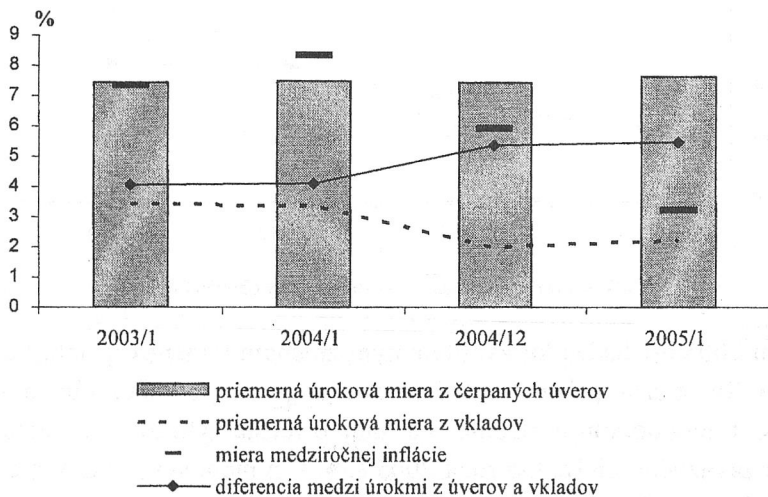

Z údajov uvedených v grafe 16 vyplýva, že kumulatívny efekt zmien kurzu je skutočne značný: v intervale 2001 – 2004 sa zvýšila hodnota HDP na obyvateľa zo 4 340 EUR na 6 160 EUR, pritom pri zachovaní fixného kurzu by to bolo iba 5 690 EUR. Ešte výraznejšie sa tento rozdiel prejavuje pri vyjadrení v USD, keď z 96 %-ného kumulatívneho rastu HDP na obyvateľa (2001 – 2004) sa až 65 p. b. dá pripísať práve kurzovému faktoru. Samozrejme, pri použití parity kúpnej sily namiesto oficiálnych kurzov bol nárast HDP na obyvateľa podstatne slabší. Konkrétne sa hodnota HDP na obyvateľa v PKS (voči USD) zvýšila z 11 520 v roku 2001 na 14 320 v roku 2004.

Pokles úrokových sadzieb stanovovaných NBS sa však neprejavil v poklese priemerných úrokových mier obchodných bánk uvalených na poskytnuté úvery (hoci je to individuálne podľa typu úveru, dlhodobé úrokové miery klesali). Poklesli však úrokové miery z vkladov. Tým sa zvýšila diferencia medzi úrokmi z vkladov a úrokmi z úverov (graf 17).

Graf 17

Vývoj úrokových mier z úverov a vkladov v bankovom sektore

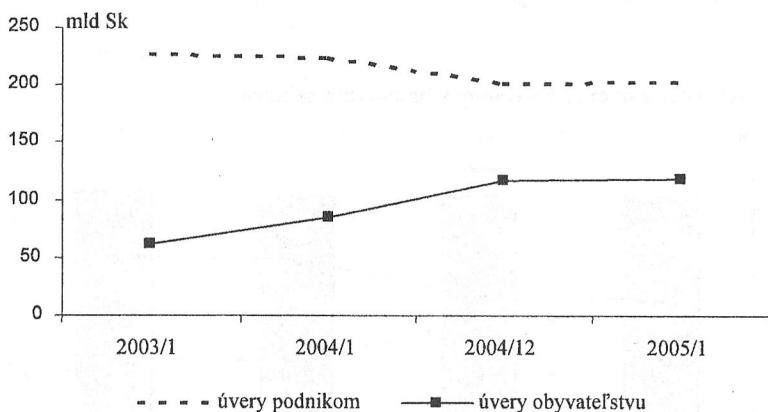
Vývoj úrokových mier v roku 2004 je však zaujímavý aj z iného hľadiska. Vďaka skutočnosti, že od polovice roka 2002 dlhodobé úrokové miery výrazne klesali (súbežne s poklesom rizikovej prémie a v roku 2004 aj inflácie), Slovensko už v roku 2004 spĺňalo maastrichtské kritérium stanovené pre dlhodobé úrokové miery. Pokles rozdielu úrokových mier bol ovplyvnený aj pokrokom v oblasti fiškálnej konsolidácie (v dôsledku nej klesá riziková prémia pre veriteľa). Rozdiel medzi dlhodobými úrokovými mierami v SR a v eurozóne dosahoval v roku 2004 len niekoľko desiatín percentuálneho bodu.¹⁶ Stabilitu sa podarilo udržať aj napriek značnému rozdielu medzi mierou inflácie v SR a v eurozóne,

keďže inflácia v SR bola vyvolaná dočasnými javmi, a navyše bola sprevádzaná aj adekvátnym rastom produktivity.

Príznačné bolo, že banky sa podstatne viac úverovo angažovali smerom k domácnostiam a menej k podnikom (graf 18). Kým stav korunových úverov podnikom stagnoval až klesal, stav úverov obyvateľstvu naďalej prudko narastal (od začiatku r. 2003 do konca r. 2004 sa objem bankových úverov obyvateľstvu zdvojnásobil). Nárast úverov obyvateľstvu je dôsledkom zmien v životnom štýle (rast sklonu k spotrebe, preferovanie kombinácie okamžitej spotreby so splácaním úverov pred sporením) a aj v politike bánk (identifikovanie obyvateľov ako klientov s nízkym rizikom pri úverovaní).

Graf 18

Stav korunových úverov podnikom a obyvateľstvu

V roku 2005 dochádza ku kvalitatívnym zmenám v menovej politike. Národná banka Slovenska pristúpila k definovaniu jednoznačného rámca menovej politiky v strednodobom horizonte, a to nie vo forme výhľadu (ako doteraz), ale vo forme záväzného cieľa. Od roka 2005 sa režim menovej politiky mení na inflačné cielenie. Tým sa vytvorí základná kotva menovej politiky. V strednodobom horizonte si NBS stanovila cieľ pre medziročnú mieru inflácie meranú harmonizovaným indexom spotrebiteľských cien pod 2,5 % k decembru 2006 a pod 2 % k decembru 2007 a 2008 tak, aby bolo splnené maastrichtské kritérium na báze priemernej dvanásťmesačnej inflácie. Vzhľadom na to, že úroveň maastrichtského kritéria inflácie nie je fixná a dopredu známa, inflačný cieľ na roky 2007 a 2008 sa stanovil tak, aby zabezpečil aj splnenie náročného kritéria vyplývajúceho z možnej nízkej miery inflácie členských štátov EÚ. Cieľovú hodnotu medziročnej inflácie k decembru 2005 stanovenú na úrovni 3,5 % podľa

¹⁶ Bližšie: Konvergenčná správa 2004. ECB, s. 199.

doterajších výsledkov za rok 2005 nebude problém splniť, skutočná miera inflácie bude s najväčšou pravdepodobnosťou nižšia (pozri časť o cenovom vývoji).

Okrem využívania úrokových sadzieb ako menovopolitického nástroja centrálnej banky sa NBS bude vo väčšej miere orientovať na formovanie inflačných očakávaní verejnosti ako nepriameho, ale silného nástroja ovplyvňujúceho vývoj inflácie. Preto NBS zrejme celkom oprávnene očakáva, že stanovenie strednodobého cieľa inflácie poskytne ekonomickým subjektom transparentnejší a jednoznačnejší rámec na formulovanie ich dlhodobějších podnikateľských a investičných zámerov aj na mzdové vyjednávania.

7. Verejné financie a fiškálna politika

Vývoj vo verejných financiách v roku 2004 bol charakteristický z viacerých hľadísk. Medzi hlavné systémové zmeny v oblasti rozpočtu verejnej správy môžeme zaradiť prípravu na zavedenie princípu viacročného rozpočtovania, dôsledné uplatňovanie metodiky ESA 95, posilnenie princípov programového rozpočtovania (vrátane definovania konkrétnych cieľov, na ktoré sú pridelené rozpočtové prostriedky), implementáciu systému štátnej pokladnice,¹⁷ schválenie zásad fiškálnej decentralizácie (ktorej praktická realizácia a rozpočtové dôsledky sa prejavia v roku 2005) a začlenenie finančných vzťahov s Európskou úniou do štátneho rozpočtu.

Rozpočet verejnej správy je prvýkrát v histórii Slovenska zostavovaný na roky 2005 – 2007, uplatnili sa teda princípy viacročného rozpočtovania. Pokiaľ v predchádzajúcich rokoch bol súčasťou rozpočtu iba rozpočtový výhľad, v súčasnosti je hospodárenie s verejnými financiami na tri roky vopred konkretizované pre všetky subjekty verejnej správy. V prípade štátneho rozpočtu na nasledujúce roky sú výdavky v jednotlivých kapitolách konkretizované na jednotlivé programy. Posilnili sa tak princípy programového rozpočtovania, napriek tomu však jeho dôkladná a efektívna implementácia bude musieť pokračovať aj v ďalšom období, pretože v súčasnosti je jeho fungovanie značne rozporuplné.

Vstup do Európskej únie v máji 2004 sa významným spôsobom dotýka aj celého okruhu verejných financií. K najvýznamnejším zmenám patrí zahrnutie tokov finančných prostriedkov EÚ do štátneho rozpočtu a príprava na členstvo v hospodárskej a menovej únii. Vládou schválený *Konvergenčný program* predstavuje dokument, ktorý vymedzuje základné ciele fiškálnej politiky, odhaduje vplyvy jednotlivých štrukturálnych zmien v ekonomike na verejné financie a poskytuje približnú prognózu ich vývoja do roku 2010.

¹⁷ Systém štátnej pokladnice však nie je plne funkčný a v súčasnosti dochádza k prechodu klientov do Štátnej pokladnice.

Z hľadiska prípravy rozpočtu na budúce roky sa začiatok rozpočtového procesu posunul na skoršie obdobie s cieľom umožniť širšiu politickú diskusiu o výdavkových prioritách vlády.¹⁸

Štátny rozpočet

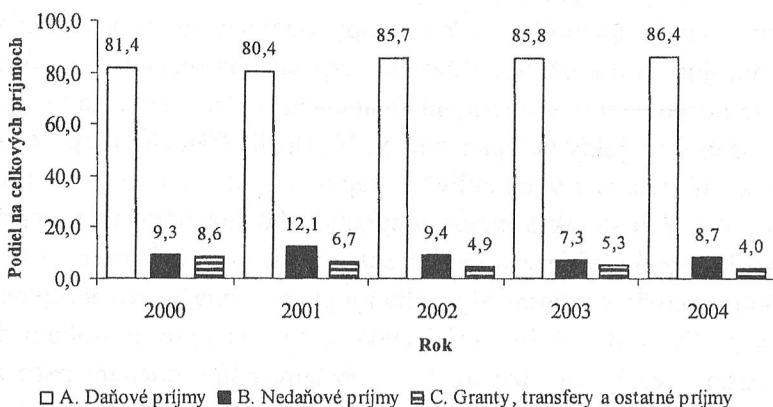
Rozpočet na rok 2004 bol zostavovaný pomerne konzervatívne vzhľadom na neistotu a riziká vyplývajúce zo zavedenia nového daňového systému, vstupu Slovenska do EÚ a prípravy spustenia druhého kapitalizačného piliera reformovaného dôchodkového systému. Prehľad o príjmoch a výdavkoch štátneho rozpočtu a jeho plnenia znázorňuje tabuľka 11.¹⁹

Vývoj príjmov štátneho rozpočtu z hľadiska jeho plnenia môžeme hodnotiť ako pozitívny. Pomerne konzervatívny prístup ministerstva k nastaveniu jednotlivých sadzieb daní vyústil k vyššiemu plneniu príjmov rozpočtu v porovnaní so schváleným rozpočtom.

Vývoj podielu jednotlivých príjmov štátneho rozpočtu na celkových príjmoch v rokoch 2000 – 2004 znázorňuje graf 19. Z uvedeného grafu vyplýva, že v sledovanom období sústavne rástol podiel daňových príjmov pri súčasnom poklese podielu ostatných príjmov, predovšetkým nedaňových príjmov.

Graf 19

Vývoj podielu príjmov štátneho rozpočtu na celkových príjmoch 2000 – 2004 (v %)

Prameň: MF SR.

¹⁸ Ministerstvo financií SR podľa tejto novej zásady pripravuje rozpočtové východiská na ďalší rok už vo februári bežného roka. V mesiacoch júl a august dochádza k analýze a k diskusii jednotlivých programov na MF SR s predstaviteľmi rezortov. Rozpočet je koncom augusta alebo začiatkom septembra predložený na rokovanie vlády.

¹⁹ Výdavky štátneho rozpočtu neboli v čase vypracovania štúdie dostupné kvôli prechodu klientov do systému štátnej pokladnice.

Tabuľka 11

Vývoj príjmov a výdavkov štátneho rozpočtu 2000 – 2004

	Skutočné plnenie (v mld Sk)					Schválený rozpočet 2004 v mld Sk	Plnenie rozpočtu 2004 v %
	2000	2001	2002	2003	2004		
Celkové príjmy	213.5	205.4	220.4	233	242.4	231.9	104.5
z toho:							
A. Daňové príjmy	173.8	165.1	188.8	200	209.4	195.2	107.3
v tom:							
Dane z príjmov, zo zisku a z kap. majetku	60	57.5	69.3	70.1	60.5	52	116.3
Dane z tovaru a služieb	99	102	115.6	123.2	144.2	140	103.0
Dane z medzinárodného obchodu	13.1	3.9	4	4	1.8	1.6	112.5
B. Nedaňové príjmy	19.9	24.8	20.8	17	21.1	13	162.3
C. Granty, transfery a ostatné príjmy	18.4	13.7	10.7	12.4	9.8	22.5	
z toho:							
Prostriedky rozpočtu EÚ	.	.	.	.	4.5	14.2	31.7
Celkové výdavky	241.4	249.7	272	289	312.7	310.4	100.7
z toho:							
A. Bežné výdavky	203.5	213.3	237.1	250	.	272.2	
B. Kapitálové výdavky	25.4	27.5	32.4	31.1	.	37.2	
C. Účasť na majetku a úvery	12.2	8.9	2.4	7.8	.	0.98	
Prebytok (+). Schodok (-)	-27.6	-44.4	-51.6	-55.9	-70.2	-78.4	89.5
Podiel na HDP (v %)	3.11	4.59	5	4.7	5.3	.	.

Prameň: ŠÚ SR; vlastné výpočty.

Štátny dlh

Dlh centrálnej vlády (ako dôsledok sústavného deficitného hospodárenia štátneho rozpočtu) dosiahol ku koncu roka 2004 hodnotu 522,5 mld Sk. Pokračoval tak v rastúcom trende, ktorý môžeme pozorovať prakticky počas celého obdobia existencie samostatnej Slovenskej republiky. Vývoj zachytáva tabuľka 12 a graf 20.

Tabuľka 12

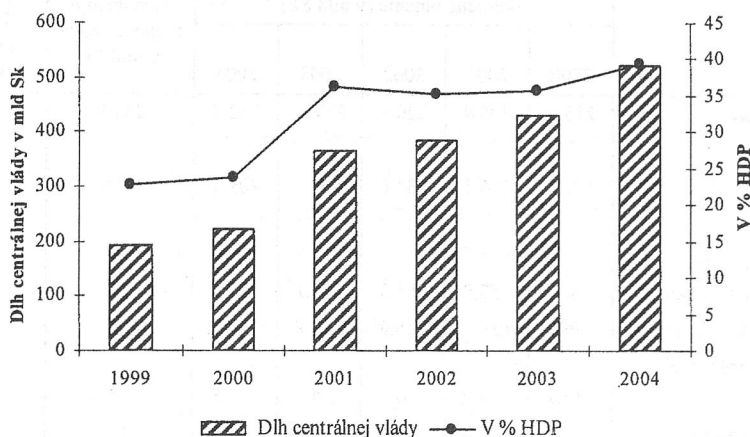
Vývoj dlhu centrálnej vlády 1999 – 2004

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Dlh centrálnej vlády v mld Sk	192.2	222.6	365.8	386.2	429.0	522.5
V % HDP	22.8	23.8	36.2	35.1	35.7	39.4

Prameň: MF SR; ŠÚ SR; vlastné výpočty.

Graf 20

Vývoj štátneho dlhu Slovenskej republiky 1999 – 2004

Prameň: MF SR; ŠÚ SR; vlastné výpočty.

Verejné financie

Verejné financie²⁰ skončili podľa predbežných výsledkov MF SR v roku 2004 s deficitom 3,3 % HDP (43,9 mld Sk). Rozpočet verejnej správy tak skončil oproti plánu s lepším výsledkom v dôsledku nečerpania približne 20 mld Sk v jednotlivých kapitolách štátneho rozpočtu a priaznivého vývoja hospodárenia Sociálnej poisťovne. Podľa dostupných údajov môžeme medzi položky, ktoré čiastočne prispeli k priaznivému výsledku verejných financií, zaradiť nečerpanie prostriedkov na investičné stimuly (investície firiem KIA – Mobis, PSA Peugeot Citroën) Ministerstvom hospodárstva SR v objeme 1,5 mld Sk, nižšie výdavky na štátny dlh (0,6 mld Sk), nižšie nároky na kofinancovanie projektov z prostriedkov kohéznej politiky EÚ (1,0 mld Sk) a iné. Medzi „mimoriadne“ výdavky, ktoré však z hľadiska metodiky ESA 95 nevplyvali na výšku celkového deficitu (stali sa súčasťou štátneho dlhu), bola úhrada záväzku voči Československej obchodnej banke vo výške 25,1 mld Sk.²¹

Môžeme konštatovať, že ciele vytýčené Ministerstvom financií SR sa podarilo naplniť. Podarilo sa udržať pozitívny trend znižovania deficitu verejných financií, v dôsledku daňovej reformy nedošlo (práve naopak) k poklesu príjmov štátneho rozpočtu, výrazné zmeny sa zaznamenali aj v oblasti riadenia verejných

²⁰ V čase vypracúvania štúdie neboli k dispozícii údaje o výdavkoch rozpočtu verejnej správy.

²¹ Vplyv tejto jednorazovej transakcie nebude mať žiadny dramatický dopad na verejné financie, v nasledujúcich rokoch môžu mať mierne negatívny vplyv zvýšené náklady na financovanie štátneho dlhu v podobe čistých úrokových nákladov.

financií a významným krokom bola spoločná formulácia východísk stratégie medzi Ministerstvom financií SR a Národnou bankou Slovenska o príprave na vstup Slovenska do EÚ. Pri dodržaní súčasného trendu môžeme očakávať, že ciele NBS a MF SR sa v tejto oblasti podarí naplniť.

8. Hospodársky rast očakávaný v roku 2005

V prognóze výkonnosti slovenského hospodárstva vychádzame predovšetkým z analýzy vývojových trendov v jednotlivých súčiastiach jeho dopytu. Do úvahy sa pritom berú na prognózu použiteľné poznatky zo všetkých častí tejto štúdie.

8.1. Domáci dopyt – možnosti jeho vývoja v roku 2005

Najrozsiahlejšou súčasťou domáceho dopytu je dopyt spojený s tvorbou dôchodkov a na nej založenou *konečnou spotrebou domácností*. Vývoj jej formovania v predchádzajúcich rokoch a jej predikciu na rok 2005 ukazuje časť a) tabuľky 13.

V časti b) tabuľky 13 sa uvádzajú informácie o vývoji štruktúry dôchodkov a spotreby domácností.

Tabuľka 13¹

a) Vplyv faktorov formujúcich percentuálnu zmenu konečnej spotreby domácností v bodoch²

	2001	2002	2003	2004	2005 ^p
Príjmy spolu	0.2	8.1	-2.1	1.3	6.9
Odmeny zamestnancov	-0.6	4.1	-1.3	0.5	3.6
Hrubý zmiešaný dôchodok	2.0	2.8	0.0	0.8	2.3
Dôchodky z majetku	-1.9	-0.6	-0.6	0.9	0.5
Sociálne dávky	-0.5	1.0	0.2	-0.7	0.5
Ostatné bežné transfery príjmové	1.3	0.8	-0.3	-0.2	0.0
Výdavky spolu³	1.2	2.2	-0.8	-1.9	1.3
Bežné dane z dôchodkov a majetku	0.5	0.7	-0.2	-1.2	0.3
Sociálne príspevky	0.4	1.2	-0.5	-0.9	0.6
Ostatné bežné transfery výdavkové	0.3	0.3	-0.1	0.2	0.4
Hrubý disponibilný dôchodok	-1.1	5.9	-1.3	3.2	5.6
Hrubé úspory ⁴	-3.9	0.4	-0.5	-0.2	0.1
Konečná spotreba domácností	2.8	5.5	-0.8	3.4	5.5

**b) Vývoj štruktúry formovania a použitia dôchodkov domácností
(konečná spotreba domácností = 100 %)⁵**

	2001	2002	2003	2004	2005 ^p
Príjmy spolu	145.1	145.3	144.3	140.7	139.8
Odmeny zamestnancov	74.8	74.8	74.0	72.0	71.5
Hrubý zmiešaný dôchodok	38.8	39.4	39.7	39.1	39.5
Dôchodky z majetku	5.7	4.8	4.2	5.0	5.1
Sociálne dávky	21.3	21.2	21.6	20.2	19.5
Ostatné bežné transfery príjmové	4.5	5.1	4.8	4.4	4.2
Výdavky spolu	38.0	38.1	37.6	34.6	33.8
Bežné dane	7.4	7.7	7.5	6.2	6.1
Sociálne príspevky	26.0	25.8	25.5	23.8	23.1
Ostatné bežné výdavky	4.6	4.7	4.6	4.6	4.7
Hrubý disponibilný dôchodok	107.1	107.1	106.6	106.1	105.9
Hrubé úspory domácností	7.1	7.1	6.6	6.1	5.9
Konečná spotreba domácností	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

¹ Vlastné prepočty podľa údajov Štatistického úradu SR.

² Údaje v bežných cenách upravené deflátorom spotreby domácností.

³ Kladné hodnoty výdavkov sú spôsobené medziročným zmenšením ich veľkosti. Vyjadrujú ich pozitívny vplyv na hrubý disponibilný dôchodok a tým aj na konečnú spotrebu domácností.

⁴ Kladné hodnoty vplyvu zmeny hrubých úspor na prírastky spotreby domácností sa objavujú pri medziročnom poklese hrubých úspor. Rast hrubých úspor domácností prírastky ich konečnej spotreby znižuje.

⁵ Podľa údajov v bežných cenách.

^p Predikcia.

Časť a) tabuľky 13 hovorí o krátkodobých, predovšetkým hospodárskopolitických vplyvoch pôsobiacich na ročné zmeny rozsahu spotreby domácností. Keď sa v roku 2002 končil politický cyklus, tak príjmy domácností v oboch svojich hlavných položkách (v odmenách zamestnancov aj v hrubom zmiešanom dôchodku) výrazne narastali.

V roku 2003, keď sa na začiatku nového politického cyklu pokračovalo v deregulácii cien, reálna spotreba domácností sa znížila v dôsledku poklesu reálnych miezd zamestnancov pri reálnej stagnácii hrubého zmiešaného dôchodku. Negatívny vplyv uvedených faktorov na vývoj spotreby domácností zmiernilo v roku 2003 zníženie reálnych výdavkov obyvateľstva.

V roku 2004 sa síce v deregulácii cien pokračovalo, no jej vplyv bol preváženejší rýchlejšim nominálnym rastom odmien zamestnancov a hrubého zmiešaného dôchodku spolu s poklesom reálnych výdavkov domácností. Možno očakávať, že v roku 2005 bude tento vývoj pokračovať, ba ešte sa aj posilnia faktory, ktoré pozitívne vplývajú najmä na príjmovú stránku formovania dôchodkov a spotreby domácností.

Časť b) tabuľky 13 poukazuje na to, že vo vývoji dôchodkov a spotreby domácností sa napriek pôsobeniu krátkodobých faktorov zreteľne prejavujú viaceré trvalejšie trendy. Je to v prvom rade pokračujúci pokles pomeru hrubého disponibilného dôchodku domácností v ich spotrebe a pokles miery úspor z disponibilného dôchodku. Významným trendom je aj pokles pomeru celkových príjmov a ešte rýchlejší pokles pomeru celkových výdavkov k spotrebe domácností. Možno dokonca povedať, že relatívny pokles výdavkov domácností a v nich najmä pokles daňových výdavkov a výdavkov na sociálne príspevky bol jedným z hlavných faktorov priaznivého vývoja dôchodkov a spotreby domácností v zisťovacom období. Výsledky roka 2004 potvrdili existenciu uvedených trendov, ktoré možno očakávať aj v roku 2005.

Trend vývoja konečnej verejnej spotreby je úzko spätý s trendom vývoja výdavkov na tovary a služby vo verejných financiách. Uvedenú súvislosť využijeme na prognózu vývoja verejnej spotreby v roku 2005 v tabuľke 14.

Veľkosť verejnej spotreby v roku 2005 je v tabuľke 14 odhadnutá podľa prognózy výdavkov na tovary a služby vo verejných financiách (resp. ich ročného indexu), ktorá vychádza z verejných rozpočtov schválených na rok 2005, a podľa predikcie pomeru medzi výdavkami na tovary a služby vo verejných financiách a verejnou spotrebou, resp. predikcie ich indexov. Na základe uvedeného postupu možno predpokladať, že v roku 2005 sa verejná spotreba oproti roku 2004 zväčší v stálych cenách o 4 mld Sk, resp. o 2,5 %.

Tabuľka 14

	2000	2001	2002	2003	2004 °	2005 P
Výdavky na tovary a služby vo verejných rozpočtoch ¹ = A	66.0	70.4	73.7	76.6	78.7	81.9
Ročné indexy A = B	.	106.7	104.7	103.9	102.7	104.1
Verejná spotreba v s. c. 1995 = C	139.5	145.9	153.0	157.1	159.1	163.1
Ročné indexy C = D	.	104.6	104.9	102.7	101.2	102.5
C : A = E	2.11	2.08	2.08	2.05	2.02	1.99
D : B = F	.	0.98	1.00	0.99	0.99	0.98

¹ V mld Sk. Upravené deflátorom verejnej spotreby; 1995 = 100.

² Odhad; údaje o plnení verejných rozpočtov neboli v čase písania správy k dispozícii.

^P Predikcia.

Prognóza tvorby hrubého kapitálu v roku 2005 berie do úvahy neobvyklý spôsob jej rastu v roku 2004, keď sa na jej 13,1 % prírastku (oproti predchádzajúcemu roku) podieľala asi štyrmi pätinami zmena stavu zásob. Enormný rast stavu zásob v roku 2004 síce zvyšuje základ, s ktorým sa bude porovnávať nasledujúca zmena tvorby hrubého kapitálu, no súčasne – keďže je pravdepodobné, že rast zásob obsahuje najmä nedokončené investície – sa z neho v roku 2005 posilní tvorba hrubého fixného kapitálu. Pozitívne vyhliadky na rast tvorby

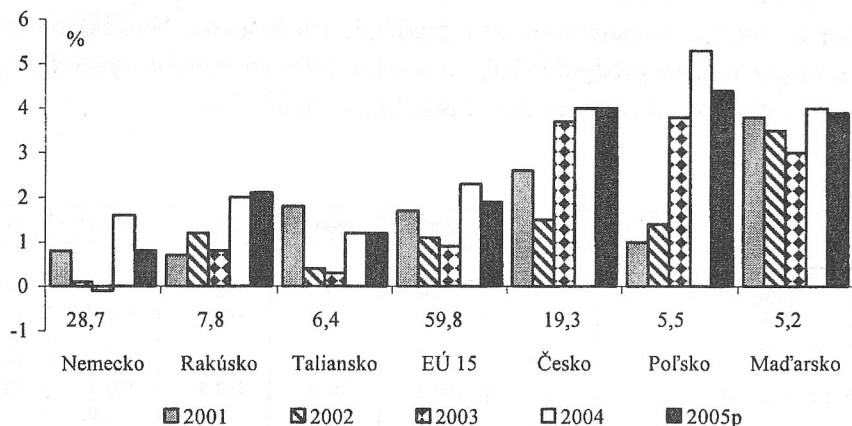
hrubého kapitálu v roku 2005 posilňujú také okolnosti, ako sú očakávania rastúceho objemu priamych zahraničných investícií, rastúca ziskovosť a akumulčná schopnosť podnikov, predpokladané podstatné – 70 % zväčšenie objemu investícií do dopravnej infraštruktúry, zväčšenie objemu investícií do zlepšovania životného prostredia z fondov EÚ, a napokon aj nárast objemu bytovej výstavby z dôchodkov domácností aj bankových úverov. Na základe uvedených predpokladov sa v našej prognóze vývoja HDP v roku 2005 ráta so 7,0 % tempom rastu tvorby hrubého kapitálu.

8.2. Vonkajší dopyt – predpoklady jeho vývoja a vplyvu na vývoj HDP v roku 2005

Vývoj HDP v predchádzajúcich rokoch spolu s jeho prognózou na rok 2005 v krajinách, ktoré majú najväčší podiel na slovenskom vývoze, je znázornený v grafe 21.

Graf 21

Tempá hospodárskeho rastu vo vybraných krajinách

Poznámka: Údaje pod názvom jednotlivých krajín informujú o ich podiele na celkovom vývoze SR v roku 2004 v %.

Prameň: Statistical Annex of European Economy, Spring 2005. European Commission, marec 2005.

Podľa prognóz konjunktúrneho vývoja, z ktorých vychádza aj graf 21, hospodárske oživenie, začaté v EÚ 15 v roku 2004 sa, už v roku 2005 prinajmenej zastaví, resp. prejde do mierneho zhoršenia hospodárskej situácie.²² Je pravda, že

²² Prognóza hospodárskeho vývoja západnej Európy na rok 2005, ktorú vypracovalo združenie šiestich nemeckých národohospodárskych výskumných ústavov, je ešte o niečo skeptickejšia než predpoveď Európskej komisie využitá v grafe 21. Pozri: Die Lage der Weltwirtschaft und der deutschen Wirtschaft im Frühjahr 2005. Abgeschlossen im Kiel am 22. April 2005.

v nových členských štátoch stredoeurópskeho regiónu sa aj v roku 2005 očakáva priaznivý vývoj ekonomiky s približne 4 % súhrnným tempom rastu HDP. Podiel týchto krajín (Poľska, Česka, Maďarska a Slovinska) na celkovom vývoze Slovenska je však značne menší – v roku 2004 sa rovnal 24,9 % – než podiel západoeurópskych krajín, ktorý sa (vrátane vývozu do krajín EZVO) v roku 2004 rovnal 60,9 %.

Vplyv mierneho zhoršenia konjunktúrnej situácie na západoeurópskom trhu, ale aj pravdepodobnosť zotrvania vysokých cien palív a surovín na svetovom trhu tvorí menej priaznivú súčasť podmienok, v ktorých sa bude vyvíjať zahraničný obchod Slovenska v roku 2005. Na druhej strane by už v roku 2005 mali na výsledky zahraničného obchodu SR pozitívne vplyvať priame zahraničné investície realizované na Slovensku v rokoch 2004 a 2005. Ak sa neobnoví masívnejší prílev špekulatívneho kapitálu, tak je možné najmä v 2. polovici roka 2005 očakávať mierne posilňovanie kurzu Sk bez výrazného negatívneho vplyvu na vývoj zahraničného obchodu.

Vzhľadom na uvedené okolnosti možno očakávať, že v roku 2005 sa tempo rastu vývozu mierne spomalí (podrobnejšie pozri časť venovanú vonkajším ekonomickým vzťahom). Vývoz tovarov a služieb vzrastie v bežných cenách podľa našej predikcie z 1 015,4 mld Sk v roku 2004 na 1 100 mld Sk v roku 2005. Ďalej sa očakáva, že ročné hodnoty deflátorov vývozu aj dovozu budú v roku 2005 rovnaké ako v roku 2004. V stálych cenách sa podľa uvedených predpokladov objem dovozu tovarov a služieb zväčší v roku 2005 oproti roku 2004 o 12,3 % pri súbežnom raste vývozu tovarov a služieb o 11,8 %.

8.3. Prognóza výkonnosti hospodárstva Slovenskej republiky v roku 2005

Predikcie rozsahu jednotlivých súčastí dopytu sa v tabuľke 15 sumarizujú do pohľadu na vývoj HDP v roku 2005.

Pozitívny vývoj HDP a jeho štruktúry nadviaže v roku 2005 na predchádzajúci vývoj.

Rast domáceho dopytu bude pokračovať aj pri svojom miernom spomalení v dôsledku nižšieho tempa rastu tvorby hrubého kapitálu (THK). Treba si však všimnúť, že rast THK sa v roku 2004 dosiahol najmä vďaka mimoriadne veľkému prírastku tvorby zásob. Ten sa na celkovom 13,1 % prírastku THK podieľal 9,5 percentuálneho bodu (dokonca aj na ročnom prírastku HDP sa podieľal 2,3 p. b.).

Ak zmena zásob dosiahne v roku 2005 priemernú relatívnu (získovanú v pomere k HDP) úroveň rokov 2000 – 2003, tak tvorba hrubého fixného kapitálu (THFK) sa bude musieť zväčšiť o 6,4 p. b. bodu z celkového 7,0 % prírastku THK prognózovaného na rok 2005. Teda podstatne viac než v roku 2004, keď sa THFK zväčšila len o 3,6 p. b. z celkového prírastku THK.

K prognóze zrýchlenia THFK v roku 2005 však treba poznamenať, že podstatnú časť prírastku zásob v roku 2004 zrejme tvoria nedokončené investície, ktoré sa po svojom dokončení zaradia v roku 2005 do tvorby hrubého fixného kapitálu.

Tabuľka 15

Prognóza vývoja hrubého domáceho produktu a štruktúry jeho použitia v roku 2005¹

	V mld Sk		Indexy (predchádzajúci rok = 100)		Podiel na použití HDP = 100	
	2004	2005 ^P	2004	2005 ^P	2004	2005 ^P
Spotreba domácností ²	423.9	447.2	103.5	105.5	51.8	52.0
Spotreba verejnej správy	159.1	163.1	101.2	102.5	19.5	19.0
Tvorba hrubého kapitálu	221.3	236.8	113.1	107.0	27.0	27.6
Domáci dopyt	804.3	847.1	105.5	104.9	98.3	98.6
Vývoz výrobkov a služieb	806.3	901.4	111.4	111.8	98.5	104.9
Dovoz výrobkov a služieb	792.0	889.3	112.7	112.3	96.8	103.5
Čistý vývoz výrobkov a služieb	14.3	17.1	.	.	1.7	1.4
Hrubý domáci produkt použitý	818.6	859.2	104.5	105.0	100.0	100.0
Konečná spotreba	583.0	610.3	102.9	104.7	71.2	71.0
Hrubé úspory	235.6	248.9	8.9	106.0	28.8	29.0
Štatistický rozdiel	7.9	3.0	.	.	.	.
Hrubý domáci produkt vytvorený	826.5	802.2	105.5	104.3	.	.

¹ V stálych cenách.

² Vrátane spotreby neziskových organizácií slúžiacich domácnostiam.

^P Prognóza.

Vnútri trochu spomaleného rastu domáceho dopytu sa v prognóze vývoja HDP na rok 2005 uvažuje so zrýchlením tempa rastu celkovej konečnej spotreby, a to tak spotreby domácností, ako aj verejnej spotreby. Čistý prínos zahraničného obchodu s výrobkami a so službami k tvorbe HDP bude v roku 2005 menší než v roku 2004. Na prognózovanej úrovni sa dosiahne najmä vďaka tomu, že deflátor vývozu bude mať aj v roku 2005 (podobne ako v rokoch 2003 a 2004) nižšiu hodnotu než deflátor dovozu. To spôsobí, že pomer objemu vývozu k objemu dovozu bude v roku 2005 v stálych cenách priaznivejší než v bežných cenách.

V štruktúre použitia HDP možno v roku 2005 očakávať mierne zvýšenie podielu domáceho dopytu a v rámci neho nárast podielu THK najmä na úkor poklesu podielu spotreby verejnej správy. Pomer výsledkov zahraničného obchodu (vývozu i dovozu) k HDP sa v roku 2005 zväčší. To bude znamenať ďalší nárast otvorenosti slovenského hospodárstva.

Osobitnú pozornosť treba venovať očakávanej zmene v relácii vývoja vytvoreného a použitého HDP. Vytvorený HDP v roku 2004 vzrástol o 5,5 % aj vďaka pomerne vysokej hodnote štatistického rozdielu medzi uvedenými veličinami (na jeho vrub ide 1 percentuálny bod z prírastku HDP vytvoreného v roku 2004). Pri

značnom poklese štatistického rozdielu, s ktorým sa uvažuje v prognóze HDP na rok 2005, sa tempo rastu vytvoreného HDP zníži z 5,5 % v roku 2004 na 4,3 % v roku 2005. Tempo rastu použitého HDP sa však podľa predpokladov našej prognózy zvýši zo 4,5 % v roku 2004 na 5,0 % v roku 2005.

Ciele hospodárskeho rastu prognózované na rok 2005 sú teda len zdanlivo nižšie než jeho výsledky dosiahnuté v roku 2004. V skutočnosti sú najmä vzhľadom na zhoršujúci sa stav svetovej konjunktúrnej situácie vyššie a náročnejšie.

9. Prehľad vybraných legislatívnych a hospodárskopolitických opatrení v roku 2004

V roku 2004 pokračovala vládna koalícia v naplňovaní reformných zámerov stanovených vo vládnom programe. V centre pozornosti bolo najmä ukončenie dôchodkovej reformy, prijatie legislatívy na reformu zdravotníctva, pokračovanie v decentralizácii verejnej správy, ako aj v celkovej reforme verejných financií. Zámery vlády zamerané na reformu financovania vysokých škôl, sociálneho zabezpečenia študentov a odmeňovania vysokoškolských pedagógov sa v roku 2004 nepodarilo presadiť.

Po zákone o sociálnom poistení a zákone o starobnom dôchodkovom sporení bol v roku 2004 schválený *zákon o doplnkovom dôchodkovom sporení* (III. pilier dôchodkového zabezpečenia), ktorý transformuje doterajší systém doplnkového dôchodkového poistenia zamestnancov na systém doplnkového dôchodkového sporenia a doterajšie doplnkové dôchodkové poisťovne na doplnkové dôchodkové spoločnosti.

Po uskutočnení niektorých stabilizačných opatrení v sektore zdravotníctva sa v roku 2004 prišlo k prijatiu šiestich zákonov, ktoré predstavujú základný právny rámec reformy zdravotníctva. Tvoria ho: 1. *Zákon o zdravotnej starostlivosti a službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti*. Jednoznačne definuje zdravotnú starostlivosť a formy jej poskytovania. 2. *Zákon o rozsahu zdravotnej starostlivosti uhrádzanej na základe verejného zdravotného poistenia a o úhradách za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti*. Vymedzuje tzv. základný balík zdravotnej starostlivosti uhrádzanej plne z verejných zdrojov. Tvoria ho preventívne prehliadky, stanovené zdravotné výkony, ako neodkladná zdravotná starostlivosť, diagnostické vyšetrenia a liečba tzv. prioritných chorôb (zhruba 6 000 diagnóz), lieky, zdravotnícke pomôcky a pod. 3. *Zákon o zdravotnom poistení*. Vymedzil právny rámec povinného verejného zdravotného poistenia (garantuje poskytnutie zdravotnej starostlivosti v rozsahu stanovenom zákonom) a dobrovoľného individuálneho zdravotného poistenia (poskytovanie zdravotnej starostlivosti v rozsahu dohodnutom medzi poisťovnícom

a poisťovňou). 4. *Zákon o zdravotných poisťovniach a dohľade nad zdravotnou starostlivosťou*. Upravuje transformáciu zdravotných poisťovní na akciové spoločnosti, rozsah ich podnikania a ich vzťah voči poskytovateľom zdravotnej starostlivosti; zriadil Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou. 5. *Zákon o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch a stavovských organizáciách v zdravotníctve*. Upravuje transformáciu štátnych poskytovateľov zdravotnej starostlivosti na akciové spoločnosti, stanovuje podmienky na výkon zdravotníckeho povolania a pôsobenie stavovských organizácií (komôr). 6. *Zákon o záchrannej zdravotnej službe* – vymedzuje jej postavenie a podmienky jej financovania.

V nadväznosti na postupný prechod kompetencií z orgánov štátnej správy na územnú samosprávu sa v roku 2004 pripravil nový systém financovania obcí a vyšších územných celkov (VÚC). Základnú kostru finančnej decentralizácie tvoria nasledovné zákony: 1. *Zákon o rozpočtovom určení výnosu dane z príjmov fyzických osôb územnej samospráve*. Obce a samosprávne kraje budú, podľa tohto zákona, výkon svojich originálnych kompetencií financovať z daňových príjmov (z dane z príjmu fyzických osôb a z miestnych daní), prenesený výkon štátnej správy bude naďalej financovaný zo štátneho rozpočtu. 2. *Zákon o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady*. Ustanovil osem fakultatívnych miestnych daní (o ich zavedení a príslušných sadzbách rozhodujú obce) a jeden povinný miestny poplatok za komunálne odpady a drobné stavebné odpady. Miestnou fakultatívnou daňou, ktorú ukladá VÚC, je daň z motorových vozidiel. 3. *Zákon o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy* upravil postavenie a obsah rozpočtov obcí a VÚC, stanovil finančné vzťahy k rozpočtom samospráv, sprísnil pravidlá hospodárenia s rozpočtovými prostriedkami a podmienky prijímania návratných zdrojov financovania.

V nadväznosti na reformu riadenia verejných financií sa schválil *nový zákon o rozpočtových pravidlách verejnej správy*, ktorý komplexne upravuje rozpočtový proces v celom sektore verejnej správy v súlade s jednotnou metodikou platnou pre EÚ, rozširuje princíp tvrdých rozpočtových obmedzení na všetky subjekty verejnej správy; po novom pristupuje k porušeniu finančnej disciplíny vrátane sankcionovania; spresňuje vymedzenie sektora verejnej správy a znížil počet rozpočtových kapitol.

Nový *zákon o dohľade nad finančným trhom* vytvára s účinnosťou od 1. 1. 2006 integrovaný dohľad nad celým finančným trhom prostredníctvom Národnej banky Slovenska, ktorá bude mať aj právomoc schvaľovať sekundárnu legislatívu.

V nadväznosti na vstup Slovenska do EÚ bol prijatý *ústavný zákon o spolupráci NR SR a vlády SR v záležitostiach EÚ*. Zakotvil princíp obmedzeného mandátu členov vlády na rokovaníach EÚ – stanoviská SR k právne záväzným

aktom a iným aktom, o ktorých budú rokovať zástupcovia členských štátov EÚ, môže schvaľovať parlament alebo jeho výbor; od schváleného stanoviska sa bude môcť člen vlády odchýliť iba v nevyhnutných prípadoch a so zreteľom na záujmy SR.

S cieľom zosúladiť národné právo s príslušnými smernicami EÚ sa v priebehu roka 2004 rekonfigurovali zákony o spotrebných daniach a *zákon o dani z pridanej hodnoty*; novelizoval sa *Občiansky zákonník* (posilnenie práva spotrebiteľa a zvýšenie jeho ochrany podľa európskych noriem), zosúladiť sa *zákon o obchodných reťazcoch* s normami EÚ a prijal sa *zákon o obchodovaní s emisnými kvótami*, ktorý upravuje zapájanie slovenských podnikov do obchodovania s emisnými kvótami v rámci celej EÚ.

So značným sklzom, kritizovaným aj zo strany EÚ, bol schválený balík troch energetických zákonov (*zákon o energetike, zákon o tepelnej energetike a novela zákona o regulácii v sieťových odvetviach*), ktorý predstavuje komplexnú legislatívnu úpravu o podmienkach podnikania v energetike a zabezpečuje transparentnosť vo vzťahoch medzi spotrebiteľmi a dominantnými poskytovateľmi energetických služieb.

Viacere legislatívne aktivity vlády sa orientovali na podporu podnikania, resp. na odstránenie bariér, ktoré sťažujú podnikanie. Významné je v tomto smere schválenie novely zákona o živnostenskom podnikaní (skrakuje čas potrebný na registráciu firmy) a prijatie nového kvalitnejšie spracovaného zákona o konkurencii a reštrukturalizácii a naň nadväzujúceho zákona o správcoch.

Rozvoj hospodárstva v roku 2004 jednoznačne podporovali aktivity vládnych orgánov zamerané na získanie zahraničných investorov. Tento proces priaznivo ovplyvňuje postupná harmonizácia slovenskej a európskej legislatívy, ale aj viaceré špecifické legislatívne zmeny, ako napríklad novela zákona o podpore zriadenia priemyselných parkov a novela zákona o pozemkových úpravách.

Z hľadiska stredno- až dlhodobého rozvoja významné je schválenie *Konvergenčného programu Slovenska na roky 2004 – 2010*, ktorý bol predložený Európskej komisii, a prijatie *Stratégie informatizácie spoločnosti*.

Súbor viacerých opatrení bol zameraný na odstránenie nedostatkov zákonov v oblasti sociálnej politiky, ktoré začali platiť začiatkom roka 2004 a vyvolali nepokoje najmä zo strany rómskej komunity. Aktivizačný a ochranný príspevok, ako aj príspevok na absolventskú prax pre nezamestnaných študentov sa zvýšili z 1 000 na 1 500 Sk. Prijali sa opatrenia na boj proti úžere, na podporu väčších aktívnych projektov, zamestnávanie dlhodobo nezamestnaných s osobitným znevýhodnením, žiakov a študentov v hmotnej núdzi. Na kompenzáciu dopadov reforiem sa poberateľom dôchodkov vyplatil jednorazový príspevok vo výške 1 000 Sk.

Od 1. 10 2004 sa zvýšila minimálna mesačná mzda zo 6 080 Sk na 6 500 Sk, príp. z doterajších 35 Sk/hod. na 37,40 Sk/hod. Schválený bol *zákon o náhradnom výživnom a zákon o náhrade za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia*.

Viacere zákony boli zamerané na transformáciu štátneho majetku. *Zákon o letiskových spoločnostiach* umožňuje transformáciu Slovenskej správy letísk na samostatné letiskové akciové spoločnosti (100 % akcionárom bude Slovenská republika). Účinnosť nadobudol aj *zákon o transformácii Slovenskej pošty, š. p.*, na akciovú spoločnosť so 100 % majetkovou účasťou štátu. *Zákonom o spoločnosti pre diaľnice a cesty pre motorové vozidlá* sa vytvorí spoločnosť so 100 % majetkovou účasťou štátu, ktorá bude zabezpečovať rozvoj, správu, údržbu a opravy diaľnic, rýchlostných ciest a ciest pre motorové vozidlá a sústredovať potrebné finančné prostriedky z rôznych zdrojov.

Na jeseň 2004 vláda schválila *Koncepciu ďalšieho postupu privatizácie a do-privatizácie strategických podnikov a ďalších subjektov*. Priestor na tento postup sa vytvoril novelou zákona o podmienkach prevodu majetku štátu na iné osoby, ktorá nadobudla účinnosť od 1. 1. 2004. V odvetví energetiky sa hlavný dôraz kladie na doprivatizáciu 51 % akcií troch distribučných energetických závodov, privatizáciu 51 % akcií teplárenských spoločností a Slovenských elektrární (realizovala sa predajom 66 % podielu talianskej spoločnosti Enel). Uvažuje sa s do-privatizáciou Slovenských aerolínií (89,49 %), s privatizáciou letiskových spoločností (Bratislava a Košice) a novovznikajúcej Železničnej spoločnosti Cargo (nákladná doprava). Privatizovalo sa 90 % akcií spoločnosti Paraplynový cyklus Bratislava za 2 mld Sk, 10 % akcií zostalo v portfóliu Slovenských elektrární.